FC Twente: Scoren in de wijk

S.C.M Schwarte (s0168599)

Universiteit Twente

Enschede, 6 september 2010

Opdrachtgever: Stichting FC Twente: Scoren in de Wijk

Interne begeleiders Universiteit Twente: dr. P.J. Klok en prof. dr. B. Denters

Samenvatting-vooraf

In dit onderzoek is de voetbalcursus van FC Twente in het kader van het project Scoren in de wijk geëvalueerd. Naar aanleiding van een groeiend percentage jongeren met een ongezond leefpatroon is FC Twente begonnen met het geven van voetbalcursussen aan groepen 7 en 8 van basisscholen uit de wijken Twekkelerveld en Velve Lindenhof in Enschede en de Berflo Es in Hengelo. In hoofdstuk 1 zal nader in worden gegaan op de aanleiding van de voetbalcursussen en zullen de onderzoeksvragen uiteen worden gezet, waaronder de hoofdvraag: *''Wat zijn de effecten van de voetbalcursus FC Twente Scoren in de wijk in Enschede en Hengelo op het eetpatroon van de deelnemers?''*

Wanneer het gaat om het eetpatroon van kinderen dan heeft dit te maken met gedrag. Om het eetpatroon van kinderen te veranderen is een gedragsverandering noodzakelijk. Deze gedragsverandering heeft meer kans op succes wanneer er invloed wordt uitgeoefend op de houding, de sociale omgeving en de eigen effectiviteitverwachting van het kind. De eigen effectiviteitverwachting houdt de mate in waarin het kind verwacht dat het iets kan. In hoofdstuk 2 zal nader in worden gegaan op de theorie achter het onderzoek dat heeft plaatsgevonden en zal het ASE-model van Fishbein & Ajzen worden toegepast op het eetpatroon van kinderen.

Om te kunnen bepalen of de voetbalcursus effect heeft gehad op het eetpatroon van kinderen moeten allereerst de doelstellingen van het project worden uitgelegd. Deze doelstellingen hebben voornamelijk betrekking op het beweeg- en eetpatroon van de kinderen en op het sociaal-emotionele vlak. Deze doelstellingen zijn uitgewerkt in hoofdstuk 3.

Activiteiten om de doelen te bereiken zijn onder andere activiteiten die plaatsvinden tijdens de voetbalcursus en deze zijn hoofdzakelijk bedoeld om kinderen te beïnvloeden in hun houding ten opzichte van sport en overgewicht. Hierbij wordt ook aandacht geschonken aan normen en waarden. Om ouders ook bewust te maken van het belang van een gezond eetpatroon van hun kind vindt er een kookavond plaats en worden er rondleidingen gegeven door het stadion van FC Twente.

Wanneer de beleidsuitvoering duidelijk is, kan er gekeken worden naar de doelbereiking. De conclusie die na het onderzoek getrokken kan worden is dat er geen effect is aangetoond op het gebied van het eetpatroon van kinderen. Zowel op het gebied van ontbijt, lunch, avondeten en snacks zijn de verschillen tussen de voor- en de nameting nihil, zodat dit niet als effect benoemd kan worden. Wel wordt er door de uitvoerders effect ervaren op het gebied van de houding van kinderen ten opzichte van een gezond eetpatroon.

Uiteindelijk kan dan in worden gegaan op punten die nog verbeterd kunnen worden in de uitvoering van de voetbalcursus. Deze aanbevelingen hebben betrekking op de doelgroep die wordt geselecteerd om deel te nemen aan de cursus, op de invulling van de kookavond en heeft betrekking op de nameting. Er worden suggesties gegeven om criteria te stellen voor deelname aan de cursus, er worden opties gegeven om ouders meer bij de kookavond en de gehele cursus te betrekken en tot slot wordt er ingegaan op het moment dat de nameting plaatsvindt. Deze aanbevelingen zijn te lezen in hoofdstuk 8.

Voorwoord

Sinds 1 juli 2005 is FC Twente het project Scoren in de wijk gestart. Het is een wijkadoptieprogramma dat zich richt op verschillende aandachtsgebieden: sport, gezondheid, scholing en integratie. Vanuit de aandachtsgebieden sport en gezondheid worden voetbalcursussen gegeven aan kinderen om hen zo een gezonder leefpatroon aan te leren en ze op sociaal-emotioneel vlak iets bij te brengen. Om te kunnen beoordelen of dat de aanpak van de voetbalcursussen ook daadwerkelijk effect heeft op het leefpatroon van de kinderen, is vanuit *FC Twente: Scoren in de wijk* aan de Universiteit Twente gevraagd of hier een evaluatieonderzoek naar gedaan kon worden. Dit leidde ertoe dat ik voor mijn bacheloropdracht een evaluatieonderzoek kon gaan verrichten naar het effect van de voetbalcursussen gegeven in het kader van het project Scoren in de wijk.

Het evaluatieonderzoek dat is gedaan, is gericht op beleidsinhoud, beleidsuitvoering, doelbereiking en effectiviteit. Op het gebied van effectiviteit kan er gekeken worden naar het eet- en het bewegingspatroon. Dit onderzoek is slechts gericht op het eetpatroon. Het onderzoek naar de effectiviteit op het gebied van het bewegingspatroon is uitgevoerd door Wim Westerveld.

De uitvoering van het hier beschreven onderzoek was niet mogelijk geweest zonder de welwillende medewerking van de uitvoerders van het project Scoren in de wijk: dhr. Kroes, dhr. Dost, dhr. Veurink en mevr. Dekker. Daarbij wil ik ook de kinderen bedanken die aan de enquêtes meewerkten. Verder wil ik ook Wim Westerveld bedanken voor de prettige samenwerking in het eerste deel van het onderzoek. En tot slot wil ik mijn begeleiders dr. P.J. Klok en prof. Dr. B. Denters bedanken voor hun kritische blik en waardevolle adviezen.

Enschede, 6 september 2010

Sanne Schwarte

Inhoudsopgave

1. Inleiding 6
1.1 Aanleiding 6
1.2 Onderzoeksvragen 7
2. Theoretisch kader 9
2.1 Gezondheidsgedrag 9
2.1.1 Het ASE-Model 9
2.2 Evaluatie 12
2.2.1 Evaluatieonderzoek 12
2.2.2 Het moment van evalueren 12
2.2.3 Doelbereiking versus doeltreffendheid 13
3.Onderzoeksontwerp 15
3.1 Survey-onderzoek 15
3.2 Enquêtes 15
3.2.1 Event History Calendering 16
4. Beleidsinhoud, doelstellingen, middelen en beleidstheorie 17
4.1 Onderzoeksvraag 1 17
4.1.1 Doelstellingen 17
4.1.2 Middelen en activiteiten 19
4.1.3 Veranderingen in de loop van de cursus in Enschede en Hengelo 20
4.2 Beantwoording onderzoeksvraag 1 20
4.3 Onderzoeksvraag 2 21
4.3.1 Beleidstheorie 21
4.3.2 Ontwikkeling van de beleidstheorie 23
4.4 Beantwoording onderzoeksvraag 2 23
5. Beleidsuitvoering 23
5.1 Uitvoering beleid 24
5.1.1 De voetbalcursus 24
5.1.2 De kookcursus en rondleiding door het stadion 25
5.1.3 Verschillen tussen Enschede en Hengelo 26
5.2 Beantwoording onderzoeksvraag 3 26
6. Doelbereiking en effectiviteit 27
6.1 Onderzoeksvraag 4 27

6.1.1 Ontbijt ... 29
6.1.2 Lunch ... 30
6.1.3 Avondeten + snacks ... 31
6.1.4 BMI-scores ... 32
6.2 Beantwoording onderzoeksvraag 4 ... 33
6.3 Onderzoeksvraag 5 ... 33
6.3.1 Effecten van de voetbalcursus ... 34
6.3.2 Verschillen vanuit de beleidstheorie ... 34
6.3.3 Verschillen vanuit de beleidsuitvoering ... 35
5.4 Beantwoording onderzoeksvraag 5 ... 35
7. Conclusie ... 35
8. Aanbevelingen ... 38
8.1 Doelgroep ... 38
8.2 Invulling kookavond ... 38
8.3 Het onderzoek ... 39
Literatuur ... 40
Bijlage 1: Enquêtes ... 42
Bijlage 2: SPSS-uitvoer ... 50
Bijlage 3: BMI-scores ... 54
Bijlage 4: SPSS-uitvoer BMI-scores ... 56

1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de aanleiding beschreven van het project van FC Twente, Scoren in de wijk. Vervolgens wordt aan de hand van verschillende onderzoeksvragen uitgelegd wat er precies onderzocht is.

1.1 Aanleiding

FC Twente is een voetbalclub die een grote betrokkenheid voelt met haar omgeving. Voetbal zorgt voor een maatschappelijke betrokkenheid, maar naast het voetbal zelf zijn er nog tal van andere mogelijkheden om maatschappelijk betrokken te zijn. Vanuit deze gedachte is het project 'Scoren in de Wijk' opgezet. Het is een sportieve samenwerking op het maatschappelijk veld. [1]

FC Twente streeft drie pijlers na in haar project: voetbal, ambiance en solidariteit. Voetbal is de hoofdbezigheid van de club en het is belangrijk om in een goede ambiance te kunnen spelen om zo een goed resultaat te behalen. Solidariteit staat voor aandacht voor elkaar en voor de omgeving. Deze drie pijlers samen zorgen ervoor dat FC Twente een club is die midden in de samenleving staat en niet alleen op het veld wil scoren maar ook in de maatschappij. (Scoren in de Wijk, 2005)

Het project 'Scoren in de Wijk' is een wijkadoptieprogramma en is op 1 juli 2005 gestart. Sinds die tijd heeft het bij veel projecten positieve resultaten behaald. De projecten zijn gericht op de onderstaande aandachtsgebieden:

- Sport
- Gezondheid
- Scholing
- Betrokkenheid

Met het project steunt FC Twente een aantal supportwijken, zoals Berflo Es in Hengelo en Twekkelerveld en Velve Lindenhof in Enschede.

Het project is vijf jaar geleden opgezet vanuit de betrokkenheid van de club met zijn omgeving. Bewoners uit de verschillende wijken worden door het project uitgedaagd om zich verder te ontwikkelen en actiever deel te nemen aan de maatschappelijke activiteiten. [2]

Het project is gestart in de wijk Berflo Es in Hengelo. Hier is aan de hand van onder andere voetbalcursussen en kooklessen geprobeerd om verbetering aan te brengen in de aandachtsgebieden sport en gezondheid. Aanleiding voor deze twee aandachtsgebieden was het groeiende percentage van kinderen met overgewicht in deze wijk. Het was de bedoeling om de kinderen een gezondere leefstijl aan te leren door middel van voetbalcursussen. Ook was het de bedoeling ze op sociaal-emotioneel vlak iets bij te brengen. Door middel van een evaluatie is gekeken of dit deelproject geslaagd is en wat er eventueel verbeterd zou moeten worden. [3]

---

[1] (Scoren in de wijk, 2005)
[2] (Menzis, 2005)
[3] (Schapink, 2008, pp. 6-8)

Deze verbeteringen moeten dan verwerkt worden in de uitvoering van het project in 2010 in verschillende wijken in Hengelo en Enschede. In deze wijken in Hengelo en Enschede is het deelproject medio april 2010 van start gegaan. De doelstellingen zijn vrijwel gelijk aan die van het deelproject in Hengelo, enkele jaren geleden. Het is echter van belang om te evalueren hoe het project in Enschede en Hengelo nu verloopt, in hoeverre er resultaten worden bereikt en wat de verschillen tussen Hengelo en Enschede zijn met betrekking tot effectiviteit. Het is dus eigenlijk vrijwel hetzelfde project als enkele jaren geleden, alleen nu uitgevoerd door andere mensen en daarmee is het project ook iets aangepast. Het zijn dus momenteel twee projecten (in Hengelo en Enschede) die min of meer dezelfde doelen beogen, maar qua opzet van elkaar kunnen verschillen.

Dit onderzoek zal slechts gericht zijn op de effecten die de voetbalcursus op het eetpatroon van de kinderen heeft. Andere aspecten die met de voetbalcursus en het project Scoren in de wijk te maken hebben, worden door andere studenten van de Universiteit Twente onderzocht.

1.2 Onderzoeksvragen

Afgeleid uit de aanleiding en de opdracht is een hoofdvraag opgesteld die betrekking heeft op het effect van de voetbalcursus, die in 2010 is uitgevoerd in Enschede en Hengelo, op het eetpatroon van de deelnemende kinderen uit de verschillende wijken in Hengelo en Enschede.

''Wat zijn de effecten van de voetbalcursus FC Twente Scoren in de wijk in Enschede en Hengelo op het eetpatroon van de deelnemers?''

Om deze vraag te kunnen beantwoorden is het van belang te weten wat de beleidstheorie was achter het gevoerde beleid. De beleidstheorie verwijst immers naar het geheel van veronderstellingen over oorzaken en gevolgen, doelen en middelen. Ook zal er een onderscheid gemaakt worden tussen het beleid dat in Hengelo gevoerd wordt en het beleid dat in Enschede gevoerd wordt. Het onderzoek richt zich dus op de verschillen in beleid tussen de voetbalcursus die in Hengelo wordt uitgevoerd en de voetbalcursus die in Enschede wordt uitgevoerd in 2010. Ook zal het idee achter de voetbalcursus achterhaald proberen te worden. Hiermee worden de activiteiten met de daarbij behorende doelen en de daarbij ingezette beleidsinstrumenten bedoeld.

1. *Wat waren de doelstellingen van de initiatiefnemers bij de aanvang van de voetbalcursus en met welke middelen en activiteiten wilden zij deze realiseren? Zijn er in termen van de doelstellingen, middelen en activiteiten tijdens het proces in Enschede en Hengelo veranderingen opgetreden?*

2. *Wat was de beleidstheorie bij dit beleid en hoe heeft die beleidstheorie zich in Enschede en Hengelo (eventueel) ontwikkeld?*

Vervolgens is het van belang te weten of het voorgenomen beleid ook is uitgevoerd. Of dat wat gepland was te doen in de voetbalcursus ook daadwerkelijk gedaan is of dat er gedurende de cursus andere manieren van uitvoering heeft plaatsgevonden. De beleidsuitvoering is het tweede aspect van de cursus dat we gaan onderzoeken.

3. *Op welke wijze is het voorgenomen beleid op de diverse locaties uitgevoerd?*

Een hierop volgende vraag heeft betrekking op de doelbereiking van het beleid. Het is belangrijk te weten of de vooraf opgestelde doelen ook zijn bereikt. Hier kan een vergelijking worden gemaakt tussen de projecten in Enschede en Hengelo.

4. *Zijn de doelen van de voetbalcursus in Enschede en Hengelo bereikt?*

Tot slot kan er nog gekeken worden of het gevoerde beleid in Hengelo en Enschede effectief was. Om de hoofdvraag te beantwoorden is het nodig te weten of dat het uitgevoerde beleid, volgens de verwachtingen, heeft geleid tot de doelbereiking. Er kan hierbij gekeken worden welk effect de voetbalcursus, die in Hengelo en Enschede in 2010 is uitgevoerd, heeft gehad. Het onderzoek is gericht op de verschillen tussen de effecten die in Hengelo en Enschede zijn opgetreden. Ook is er specifieke aandacht voor de effecten die de voetbalcursus heeft gehad op het eetpatroon van de kinderen in de wijken.

5. *Welk effect heeft de voetbalcursus in Enschede en Hengelo gehad op het eetpatroon van deelnemende kinderen? En hoe zijn eventuele verschillen in de effectiviteit te verklaren uit eventuele verschillen in de opzet van het project (vraag 1), de beleidstheorie (vraag 2) en de uitvoering van het beleid in Enschede en Hengelo?*

2. Theoretisch kader

Het onderzoek dat is uitgevoerd is gericht op het evalueren van de voetbalcursus die gegeven wordt door FC Twente in het kader van het project Scoren in de wijk. Aanleiding voor de voetbalcursus is onder andere het ongezonde leefpatroon van kinderen uit de desbetreffende wijken. In dit theoretisch kader zal gekeken worden naar het gezondheidsgedrag van kinderen. Verder speelt de evaluatie van het project Scoren in de wijk een belangrijke rol in dit onderzoek. Daarom zullen ook theorieën, definities en visies achter evaluatieonderzoek behandeld worden. Aan de hand van de evaluatie kan dan aangegeven worden welke effecten de cursus heeft gehad.

2.1 Gezondheidsgedrag

2.1.1 Het ASE-Model

Overgewicht is een ernstig probleem bij kinderen. In 2006 was één op de zeven jongeren van 2 tot en met 24 jaar te dik. Overgewicht ontstaat doordat het lichaam meer energie binnenkrijgt dan dat het nodig heeft. Er zijn twee factoren die hier invloed op hebben: de energie-inname van voedsel en het energieverbruik door beweging.[4] Overgewicht wordt veroorzaakt door omgevings- biologische en gedragsmatige factoren. Gedragsfactoren zijn de belangrijkste beïnvloedbare determinanten van overgewicht, waar in dit onderzoek dan ook nader op wordt ingegaan.[5]

Wanneer voedings- of beweeggedrag voorspeld of verklaard dient te worden, kan er gebruik worden gemaakt van het ASE-model. Dit model stelt dat gedrag verklaard wordt vanuit de intentie om dat gedrag te vertonen en dat de intentie op haar beurt wordt verklaard vanuit drie hoofddeterminanten[6][7]:

- attitude (A): hoe positief staat iemand ten aanzien van het gedrag (voor- en nadelen)?
- sociale invloed (S): hoe positief staat de omgeving ten aanzien van het gedrag? (waargenomen gedrag, waargenomen meningen, normen, ervaren van steun)?
- eigen effectiviteitverwachting (E): kan iemand het gedrag vertonen (mogelijkheden, vaardigheden)?

In dit model wordt er vanuit gegaan dat externe variabelen geen directe invloed hebben op gedrag, maar alleen via de determinanten. Zie figuur 2.1 op de volgende pagina.

[4] (RIVM, 2010)
[5] (Brabantse Jeugdmonitor , 2004)
[6] (Vries, Dijkstra, & Kuhlman, 1988, pp. 273-282)
[7] (Dost, 2010)

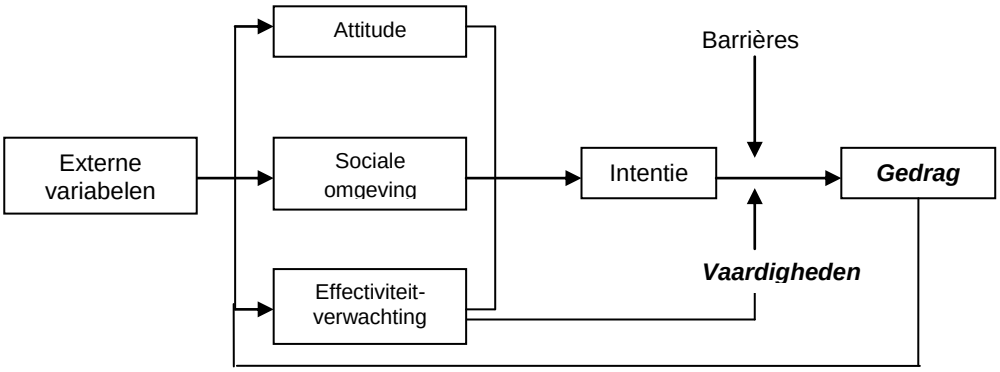

***Figuur 2.1**: Het ASE-model* [8]

Het ASE-model is gebaseerd op de theorie van gepland gedrag van Fishbein & Ajzen en op de inzichten van Bandura. Het gedragsmodel is een verbijzondering van het model van Fishbein & Ajzen voor het verklaren van gedrag.[9] In het model wordt aangenomen dat keuzes bewust worden gemaakt. Echter, bij het voedings- en beweeggedrag van mensen gaat het vaak om gewoontegedrag en vindt dit onbewust plaats. Het gedrag wordt dan in stand gehouden door automatismen. Mensen zijn zich vaak niet bewust van hun eigen risicogedrag van te veel eten en te weinig bewegen. [10]

De volgende determinanten kunnen voedings- en beweeggedrag beïnvloeden:

- Attitude ten opzichte van sporten, bewegen en gezond eten.
- Sociale omgeving: allochtonen eten bijvoorbeeld uitgebreid bij alle sociale contacten, invloed grootouders bij allochtonen, ouder-kindinteracties, voorbeeldgedrag van de ouders, opvoedingsregels.
- Eigen effectiviteit: moeilijk om voedingsgewoonten te veranderen.
- Bewustwording van te veel of verkeerd eten en te weinig bewegen. Voldoende bewustwording van het eigen voedings- en beweeggedrag is dan ook een noodzakelijke eerste stap voor gedragsverandering. Inzicht in eigen voedingsgedrag en inzicht in persoonlijke lichamelijke activiteit.
- Kennis en vaardigheden om kenmerken van een gezond voedingspatroon toe te passen.
- Intentie om te gaan sporten, bewegen en gezond te eten.
- Barrières: kosten, tijdstip, locatie, beschikbare tijd, motorische vaardigheden.[11]

Deze determinanten zijn in het model op de volgende pagina verwerkt.

[8] (Vries, Dijkstra, & Kuhlman, 1988, pp. 273-282)
[9] (Miller & Howell, 2005, pp. 211-215)
[10] (Gezondheidsraad, 2003)
[11] (Waardenburg & Boer, 2006, p. 10)

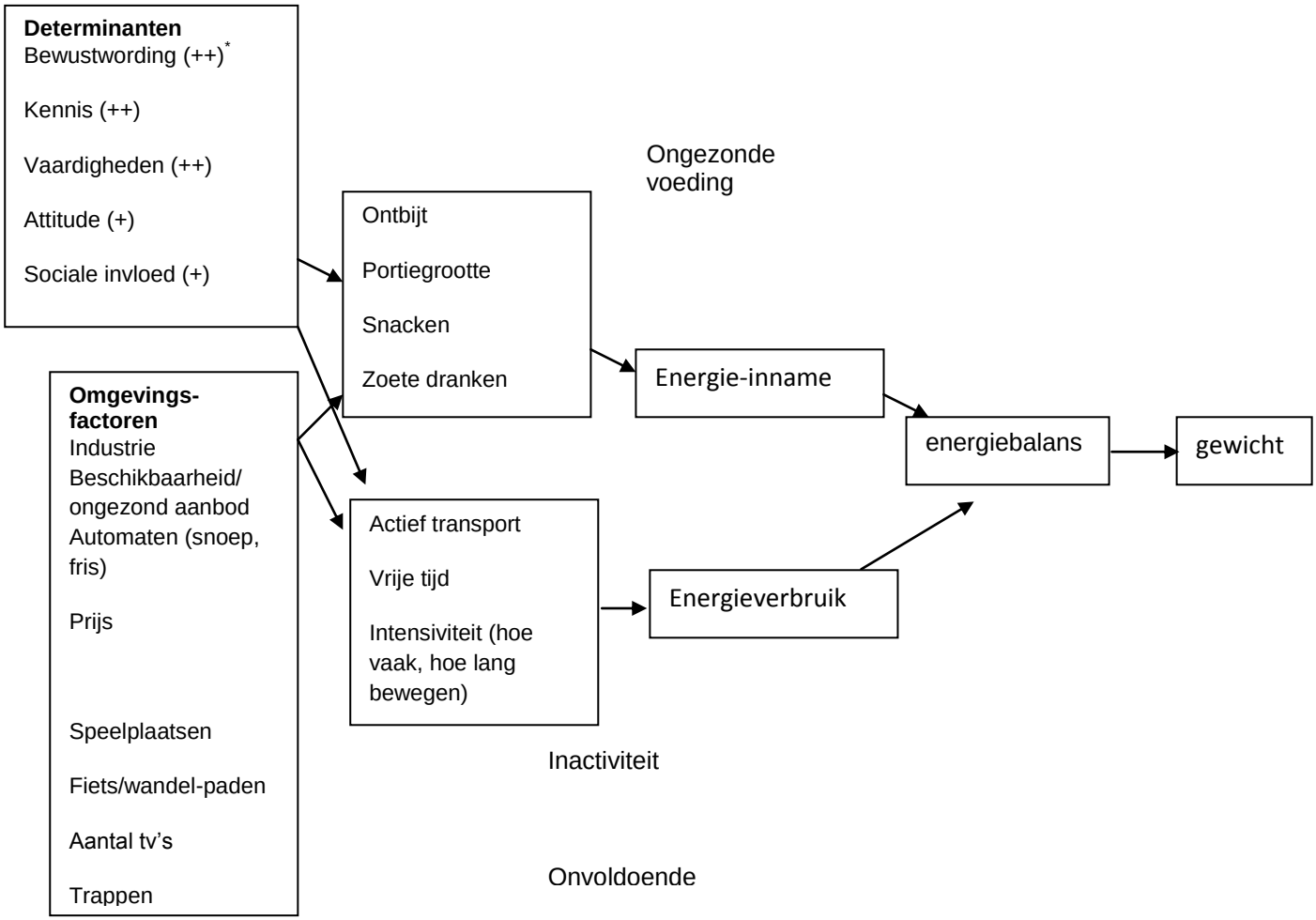

***Figuur 2.2**: Model invloeden van voedings- en beweeggedrag*[12]

Wat in het kader van dit onderzoek niet vergeten mag worden is dat het om de kinderen gaat. Enkele omgevingsfactoren hebben op kinderen zeker invloed als het gaat om voedings- en beweeggedrag. De ouders spelen als externe variabele dan ook zeker een belangrijke rol. Belangrijke factoren hiervoor zijn:

- voorbeeldfunctie (klaarmaken gezonde maaltijden, beïnvloeden voedselvoorkeur kinderen, (mee)geven tussendoortjes, actieve ouders hebben actieve kinderen, kind brengen en halen (auto / fiets / lopend)).

- ouder-kind-interacties: de ouder-kind-interactie komt tot uiting in de controle van het voedingsgedrag, aanmoediging, kritiek en het faciliteren van beweging. Dit heeft een belangrijke invloed op de vorming van eet- en beweegpatronen van kinderen.

- Opvoedingsregels: bepalen hoeveel uur er TV wordt gekeken en hoeveel uur er achter de computer wordt gezeten. Met name bij jonge kinderen bepalen de ouders of er ontbeten wordt, welke maaltijd er 's avonds op tafel staat en of er wordt gesport bij een sportvereniging. Kinderen vanaf 4 jaar volgen het eetpatroon van hun ouders. (Hirasing, 2001) Uit onderzoek blijkt

[12] (Waardenburg & Boer, 2006, p.11)

dat wanneer in gezinsverband wordt gegeten, kinderen meer groenten en fruit eten en minder frisdrank drinken. [13]

2.2 Evaluatie

2.2.1 Evaluatieonderzoek

Als het gaat om evaluatie dan spreken we over het verzamelen, interpreteren en presenteren van informatie om zo de waarde van een resultaat of proces te bepalen. Hierbij kan het gaan om het waarderen van de resultaten van personen of bedrijven, maar ook om het waarderen van alternatieve oplossingen. Een andere betekenis van het begrip evalueren is het schatten van het belang en de betekenis van een zaak. In het kader van dit onderzoek, een evaluatieonderzoek, wordt dit door Swanborn als volgt gedefinieerd: " het verzamelen, analyseren en rapporteren van gegevens is het directe doel. In veel van dat onderzoek wordt eveneens intensief met doelgroepen of -personen samengewerkt, omdat dat de enige manier is om de (uiteenlopende) visies en gedragingen van alle betrokkenen goed te peilen. En juist verschillen in percepties en gedragingen vormen vaak de verklaring voor het slagen of falen van een interventie.'' Het gaat dus om het onderzoeken van de effecten van een interventie, in dit geval is dat van de voetbalcursus.[14]

Aangezien er vooral gekeken zal worden naar wat de effecten van de voetbalcursus zijn, hebben we hier te maken met effectevaluatie. Effectevaluatie heeft betrekking op de verhouding tussen de doelstellingen en de resultaten. Pawson en Tilley (1998) spreken over de invloed van de beleidstheorie op de effecten van het beleid, dus de bereikte doelstellingen en resultaten. Met beleidstheorie bedoelen we het geheel aan kennis en argumentaties die een beleidsvoerder (in dit geval de ontwikkelaars van de cursus) aan een beleid ten grondslag legt. Evaluatie van het beleid kan plaatsvinden door na te gaan of het beleidsproces volgens de verwachtingen uit deze theorie verloopt. Pawson & Tilly propageren deze aanpak van de beleidsevaluatie omdat zij van mening zijn dat het ondoenlijk en mogelijk zelfs onwenselijk is om effectiviteit te bepalen door klassieke experimenten. Evalueren door na te gaan of het beleidsproces verloopt volgens de verwachtingen uit de beleidstheorie, zien zij als een alternatief voor de traditionele evaluatiemethodologie. Aan de hand van deze theorieën kunnen dan dus verwachtingen worden geformuleerd die betrekking hebben op de generaliseerbaarheid van resultaten en door deze theorieën te toetsen kan uiteindelijk inzicht worden verkregen in de manier waarop een maatregel werkt. [15]

2.2.2 Het moment van evalueren

Wanneer het gaat om het evalueren van beleid, dan kan deze beleidsevaluatie in alle fasen van de beleidscyclus plaatsvinden: in de voorbereiding, bij de implementatie en achteraf. Er kunnen drie verschillende vormen van beleidsevaluatie worden beschreven.[16] Ze verschillen op het gebied van het object dat geanalyseerd wordt en in de fase van het onderzoek waarop geëvalueerd wordt:

---

[13] (Bruil, Hosli, Dijkstra, Renders, Frederiks, & Verloove-Vanhorick, 2002, pp. 95-99)
[14] (Swanborn, 1999, pp. 14-23)
[15] (Pawson & Tilley, 1998, pp. 73-90)
[16] (Vlist, Bunte, & Galen, 2007, pp. 20-21)

- Ex-ante evaluaties ondersteunen het ontwerp van nieuw beleid in de beleidsvoorbereidende fase. Het omvat een systematische analyse van de te verwachten maatschappelijke effecten van beleidsalternatieven in relatie tot de maatschappelijke kosten. In deze fase wordt aan de hand van theorievorming vastgesteld wat de relatie is tussen instrument en beleidsdoel.[17]

- Ex-durante evaluaties hebben betrekking op evaluaties gedurende de looptijd van het beleid om eerste prestaties te meten en te leren van opgedane ervaringen om noodzakelijke aanpassingen te doen gedurende de resterende looptijd en ter voorbereiding van eventueel nieuw beleid. Deze fase heeft vaak een empirisch en sterk exploratief karakter. [18]

- Ex-post evaluaties stellen achteraf de netto-effecten van beleid vast door middel van beleidsdoorlichting en effectenonderzoek ex-post. Met beleidsdoorlichting wordt een evaluatie van beleid op het niveau van algemene of operationele doelstellingen bedoeld. Effectenonderzoek ex-post is een systematische analyse naar de doeltreffendheid en de doelmatigheid van het beleid. Effectenonderzoek heeft meestal een sterk kwantitatief karakter. [19]

Om de effectiviteit van de voetbalcursus in het kader van het project Scoren in de wijk te kunnen bepalen wordt er in dit onderzoek een ex-post evaluatie uitgevoerd. Aan de hand van een nulmeting en een nameting kunnen, na afloop van de voetbalcursus, conclusies getrokken worden over de mate van doeltreffendheid en de doelmatigheid van het beleid. Echter, wordt er ook een ex-durante evaluatie uitgevoerd. De betrokkenen van de voetbalcursus evalueren zelf ook week na week wat er goed of slecht ging en aan de hand daarvan bepalen ze per week hoe de cursus van die week eruit gaat komen te zien. Gedurende de voetbalcursus wordt er dus geleerd van opgedane ervaringen, om deze vervolgens direct te implementeren in de doelstellingen voor de rest van de voetbalcursus.

2.2.3 Doelbereiking versus doeltreffendheid

Wanneer we spreken over beleidsevaluatie dan gaat het over het beoordelen van waargenomen inhoud, processen of effecten van een beleid aan de hand van bepaalde criteria. Afhankelijk van de keuzes die worden gemaakt ten aanzien van de criteria, kunnen uiteindelijk verschillende soorten evaluaties ontstaan.

Om dit beleid te evalueren kijken we niet alleen naar de inhoud van het beleid, of de wijze waarop het beleid tot uiting komt, maar ook naar het resultaat van het beleid: de gevolgen (effecten of resultaten) van het beleid. Om evaluatie haar onmisbare functie ten behoeve van terugkoppeling en bijsturing van beleid te laten vervullen, moet men de gevolgen van het beleid in de maatschappij kunnen evalueren. Juist op dit punt doet zich een probleem voor dat in de literatuur over beleidsevaluatie steeds een centrale rol speelt, namelijk de vraag in hoeverre geconstateerde

[17] (Vlist, Bunte, & Galen, 2007, p. 20)
[18] (Vlist, Bunte, & Galen, 2007, p. 20)
[19] (Vlist, Bunte, & Galen, 2007, p. 21)

maatschappelijke verandering (of het ontbreken daarvan) het gevolg is van het desbetreffende beleid. [20]

Met betrekking tot dit probleem komen we tot de verschillen tussen doelbereiking en doeltreffendheid (effectiviteit).

Wanneer we ons de vraag stellen in hoeverre het beleid en met name ook de effecten van het gevoerde beleid voldoen aan de gestelde criteria, moeten we de vraag centraal stellen in hoeverre de beleidsdoeleinden zijn uitgevoerd (de doelbereiking).[21]

Als vervolgens wordt nagegaan in hoeverre het al dan niet bereiken van de beleidsdoeleinden valt te verklaren uit het gevoerde beleid, spreken we over doeltreffendheid (effectiviteit) van het beleid. Hierbij kan men zich vervolgens afvragen hoe de mate van doeltreffendheid van het beleid valt te verklaren. De verklaring van de effectiviteit kan op twee manieren worden benaderd:

- Aan de hand van resultaten van empirisch onderzoek. Hierbij gaat het in het bijzonder om onderzoek dat zich richt op de uitvoering van het beleid.
- Aan de hand van een theorie over de werking van beleidsinstrumenten.[22] Hierbij kan een vergelijking worden gemaakt met de theorie van Pawson en Tilley, over de invloed van de beleidstheorie op de effecten van het beleid.

In dit onderzoek zal gebruik worden gemaakt van beide manieren om de effectiviteit te meten. Allereerst vindt er empirisch kwantitatief onderzoek plaats om de doelbereiking te kunnen bepalen en vervolgens wordt de beleidstheorie gebruikt om de effectiviteit aannemelijk te kunnen maken.

De resultaten, die zijn verkregen door onder andere het afnemen van enquêtes, worden naast de doelstellingen van het beleid en de gedane activiteiten (de uitvoering van het beleid) gelegd. Wanneer duidelijk is wat de doelstellingen zijn, wat voor activiteiten er zijn uitgevoerd en wat de resultaten zijn, kan er bepaald worden of de bereikte doelstellingen zijn bereikt door de ondernomen activiteiten. Dit kan bepaald worden door gericht gestelde vragen aan de kinderen over wat ze precies eten en wat ze eten op welk moment van de dag.

[20] (Bressers, Hoogerwerf, & Hoogerwerf, 1995, pp. 19-32)
[21] (Bressers, Hoogerwerf, & Hoogerwerf, 1995, pp. 19-32)
[22] (Bressers, Hoogerwerf, & Hoogerwerf, 1995, pp. 19-32)

3.Onderzoeksontwerp

Aan de hand van de theorieën die zijn besproken in het voorgaande hoofdstuk over evaluatieonderzoek, is in dit hoofdstuk het plan van aanpak te lezen om zo de effecten van de voetbalcursus te kunnen bepalen. Er is een kwantitatief onderzoek verricht met behulp van vragenlijsten.

3.1 Kwalitatief onderzoek

Om de eerste deelvraag te beantwoorden is er informatie nodig omtrent de beleidsinhoud. Het gaat om de doelstellingen bij de activiteiten en de instrumenten die hierop zijn toegepast. Om achter deze informatie te komen is er aan scoping gedaan. Bij scoping gaat het om de aard, de omvang en de beperkingen van een project.[23] Informatie omtrent het project Scoren in de wijk is achterhaald aan de hand van documentanalyse. Ook informatie over de leefgewoonten van kinderen is aan de hand van documentanalyse geprobeerd te achterhalen. Om buiten de informatie over de doelstellingen en activiteiten iets meer te kunnen zeggen, dan dat wat slechts op papier staat, zijn er interviews afgenomen met de uitvoerders.

Om de eerste deelvraag, omtrent de beleidsinhoud, te beantwoorden is er dus gebruik gemaakt van documentanalyse en interviews met uitvoerders. Ook voor de tweede en de derde deelvraag, omtrent de beleidsuitvoering, zal er gebruik worden gemaakt van interviews met de uitvoerders. Het gaat om een kwalitatief onderzoek. Bij een kwalitatief onderzoek gaat het onder andere om een onderzoek dat op systematische wijze vragen stelt aan een aantal mensen. Die vragen meten meningen, motieven, gedrag of andere kenmerken van die mensen. Met de antwoorden kunnen dan vervolgens karakteristieken van een groep mensen in kaart worden gebracht.

Daarvoor wordt gebruik gemaakt van mondelinge interviews. Er zijn interviews afgenomen met enkele projectmedewerkers van de cursus. Gedurende deze interviews zijn er vragen gesteld over de beleidsinhoud en de beleidsuitvoering. Door vervolgens deze informatie te operationaliseren kan er iets gezegd worden over algemene en specifieke doelstellingen van de cursus en kan er geoperationaliseerd worden in hoeverre deze terug te zien zijn in de beleidsuitvoering. Voordat er dus conclusies getrokken kunnen worden met betrekking tot de doelbereiking, zullen eerst de doelen geoperationaliseerd moeten worden.

3.2 Enquêtes

Om de deelvraag over de doelbereiking te kunnen beantwoorden is er gebruik gemaakt van digitale enquêtes. Aangezien tegenwoordig veel kinderen overweg kunnen met de computer en veel kinderen ook zelf een e-mailadres hebben, is dit een snelle manier van enquêtes afnemen. Ook wordt er voorkomen dat ze zich laten beïnvloeden door ouders/begeleiders of de afnemers van de enquêtes, wanneer ervoor gekozen zou worden om de enquête mondeling af te nemen.

[23] (University of Bradford)

In de eerste week van de voetbalcursus zijn er twee digitale enquêtes aan de kinderen toegezonden via Google Documents. De eerste enquête is op woensdag verstuurd. In de enquête zijn er vragen gesteld over de dagen gisteren en eergisteren. Op vrijdag is er nogmaals een enquête verstuurd, waarin slechts vragen gesteld zijn over gisteren. Door deze vorm van enquêtes afnemen in de eerste week van de cursus, wordt er een tijdlijn gecreëerd. Door deze tijdlijn wordt er betrouwbare informatie voor de nulmeting verkregen. Zo is er informatie over min of meer de hele week en zo wordt er een nulmeting verkregen die niet slechts op één dag is gebaseerd.

In de laatste week van de voetbalcursus zijn er bij dezelfde kinderen nogmaals zo goed als dezelfde enquêtes afgenomen, zo is er zowel bij de voormeting als bij de nameting gevraagd naar gegevens over drie dagen in een week. Uiteindelijk kan er een goede vergelijking worden gemaakt tussen het leefpatroon van de kinderen aan het begin van de cursus en aan het einde van de cursus.

3.2.1 Event History Calendering

Wanneer we aan de hand van enquêtes conclusies willen trekken over de beleidseffectiviteit dan zal daarbij validiteit een grote rol spelen. Om een zo groot mogelijke geldigheid te hebben van de resultaten, krijgen we te maken met de aspecten geheugen en sociale wenselijkheid.

Om ervoor te zorgen dat de kinderen de geldige antwoorden invullen bij de enquêtes was het van belang ervoor te zorgen dat ze zich nog genoeg wisten te herinneren. Er zijn vragen gesteld over gisteren en eergisteren, dus van kort geleden. Daarom werd verwacht dat de kinderen zich dit nog goed wisten te herinneren en dus een geldig antwoord in zouden vullen. Ook met behulp van de ondervragingsmethode zal er geprobeerd worden om problemen omtrent geheugen en sociaal wenselijke antwoorden te voorkomen. Deze problemen zijn geprobeerd te minimaliseren door gebruik te maken van de methode ‘event history calendering’.

Deze methode maakt gebruik van bijvoorbeeld visuele ondersteuning, informeert naar opeenvolgingen van gebeurtenissen en zet de verschillende gebeurtenissen in de juiste context. Hierdoor worden dingen uit het verleden, zoals bijvoorbeeld het leefpatroon van voor de voetbalcursus, makkelijker herinnerd. Deze methode biedt voordelen op het gebied van het geven van beschrijvingen en verklaringen ten opzichte van een standaard interview of enquête. Van deze methode is vooral gebruik gemaakt van de informatie omtrent de opeenvolging van gebeurtenissen en niet van visuele ondersteuning.

Doordat deze enquête zijn afgenomen via Google Documents, was het mogelijk om de gegevens van de respondenten op te laten slaan in een spreadsheet. Deze spreadsheet kon vervolgens worden geïmporteerd naar SPSS. Met behulp van dit statistiek programma konden de verkregen data worden verwerkt, waarnaar het makkelijker was deze te analyseren.[24] Aan de hand van de verkregen data in SPSS zal vervolgens de effectiviteit van de voetbalcursus vastgesteld worden. Er zal, zoals behandeld in het theoretisch kader, worden bekeken in hoeverre er sprake is van doelbereiking en ook zal bepaald worden of dat het proces is verlopen conform de verwachtingen van een beleidstheorie.

Vervolgens kunnen er dan conclusies worden getrokken over de hoofd- en deelvragen.

[24] (Grijpstra, 2007, pp. 5-6)

4. Beleidsinhoud, doelstellingen, middelen en beleidstheorie

In dit hoofdstuk zal antwoord worden gegeven op de eerste twee onderzoeksvragen, opgesteld in hoofdstuk 1. Er zal in worden gegaan op de doelstellingen die voor de aanvang van de voetbalcursussen zijn opgesteld en op eventuele veranderingen van die doelstellingen in de loop van de cursus. Er zal ook bekeken worden welke middelen en activiteiten werden beoogd om de doelstellingen te behalen. Daarnaast zal de beleidstheorie achter het gevoerde beleid worden uitgelegd en de ontwikkeling van de beleidstheorie in de loop van de cursus. Deze beleidstheorie zal worden benaderd aan de hand van het ASE-model, behandeld in hoofdstuk 2.

4.1 Onderzoeksvraag 1

De onderzoeksvraag die in paragraaf 3.1 zal worden behandeld luidt:

Wat waren de doelstellingen van de initiatiefnemers bij de aanvang van de voetbalcursus en met welke middelen en activiteiten wilden zij deze realiseren? Zijn er in termen van de doelstellingen, middelen en activiteiten tijdens het proces in Enschede en Hengelo veranderingen opgetreden?

4.1.1 Doelstellingen

De voetbalcursussen in het kader van het project Scoren in de Wijk zijn gericht op de sociaal-emotionele ontwikkeling en de bewustwording van een gezonde leefstijl van het kind. Het gaat om het inspireren van kinderen tot samenwerken, het ontwikkelen van zelfdiscipline en het creëren van een gezondere leefstijl.[25] Door middel van een aantal activiteiten rondom een voetbalcursus wordt beoogd de kinderen die niet georganiseerd sporten te bereiken en te stimuleren om aan sport te gaan doen. De nadruk zal liggen op de thema's: bewegen, samenwerken, hygiëne en voeding. Door de activiteiten zullen deze thema's meer onder de aandacht komen van de gezinnen van de kinderen die deelnemen aan de voetbalcursus. [26] Doelstellingen van de voetbalcursus staan beschreven in de jaarrapportage van het project Scoren in de wijk uit het jaar 2005 en het werkplan dat bij de start van het project is opgesteld voor de uitvoerders van de cursus. De jaarrapportage en het werkplan zijn door Erik Schapink, in een eerder onderzoek naar de effectiviteit van de voetbalcursus, in 2008 onderzocht. In dit onderzoek wordt uitgegaan van de doelstellingen die toen door Erik Schapink zijn vastgesteld en welke nu door de uitvoerders mondeling zijn bevestigd. De uitvoerders hebben niets te maken met doelstellingen die op papier staan, zij streven in hun 'hoofd' allemaal dezelfde doelstellingen na. Echter, dit zijn vrijwel dezelfde doelstellingen als destijds door Erik Schapink op papier zijn gezet.

Scoren in de wijk wil kinderen in de wijken Berflo Es in Hengelo, Twekkelerveld en Velve Lindenhof in Enschede, stimuleren om met sport bezig te zijn. Hierdoor zullen zij spelenderwijs werken aan hun conditie en door middel van sport deel uitmaken van een groep. Dit wil de stichting realiseren door

[25] (Kroes, 2010)
[26] (Schapink, 2008, pp. 13-14)

een op maat toegesneden cursus aan te bieden waarvan de fysieke en mentale training een belangrijk onderdeel uitmaken.[27]

Achterliggende doelen van de hierboven beschreven doelstellingen is dat de leefstijl en de sociaal-emotionele ontwikkeling worden bevorderd. De bewustwording van de leefstijl van het kind moet ook na de cursus bijblijven. Het kind moet zich in het dagelijks leven bewust blijven van wat hij/zij eet en wat de gevolgen kunnen zijn als hierbij te weinig wordt bewogen. Op het gebied van de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind, is het een doel om ervoor te zorgen dat dit de normen en waarden van het kind worden en van kracht blijven in de verdere ontwikkeling van het kind. [28]Hierbij kan gedacht worden aan de volgende aspecten:

- Omgaan met winst en verlies
- Omgaan met mindere en betere bewegers
- Omgaan met verantwoordelijkheid
- Respect voor elkaar en voor trainers en medewerkers van FC Twente
- Zelfdiscipline
- Aansporen en stimuleren om samen te werken met iedereen uit de klas

Voetbal wordt gedurende de cursus gebruikt als middel om de doelstellingen te bereiken in de sociaal-emotionele ontwikkeling en bij de bewustwording van een gezonde leefstijl. Het gaat erom kinderen door middel van sport te bereiken om ze zo enthousiast te maken voor sport. Wanneer de kinderen enthousiast zijn en plezier hebben in sport, is het pas mogelijk om kinderen aan te sporen tot fysieke inspanningen. Daarom kan gesteld worden dat het voornaamste doel is om ervoor te zorgen dat de kinderen het 'leuk' vinden om deel te nemen aan de voetbalcursus en er plezier in hebben. [29]

De uiteindelijke doelstellingen die de stichting Scoren in de wijk gedefinieerd heeft zijn:

- Het leren en bevorderen van bewegen
- Het ontwikkelen van voetbalkwaliteiten
- Het ontwikkelen van sociaal-emotionele aspecten
- Het bewust worden van een gezondere leefstijl [30]

Doelstellingen die in de cursus direct naar voren dienen te komen zijn onder te verdelen in bewegen en eten, samen ook wel 'gezond gedrag'.

- Bewegen heeft betrekking op de ontwikkeling van karaktereigenschappen, omgaan met verlies, andere mensen accepteren en waarderen. Het uiteindelijke doel hierbij is het ontwikkelen van het totale mensbeeld.[31]
- Bij het eten gaat het om een 'verstandige' manier van eten. Er moet de kinderen bijvoorbeeld geleerd worden wat voor invloed overgewicht op iemand heeft en wanneer iets gezond of ongezond is. [32]

[27] (Schapink, 2008, pp. 13-14)
[28] (Schapink, 2008, p. 14)
[29] (Kroes, 2010)
[30] (Stichting FC Twente, Scoren in de wijk, 2009)
[31] (Dost, 2010)

4.1.2 Middelen en activiteiten

De cursus houdt meer in dan slechts de ontwikkeling van de voetbalkwaliteiten van het kind. Zoals gezegd bij de doelstellingen, wordt voetbal gebruikt als middel om doelstellingen te bereiken in de sociaal-emotionele ontwikkeling en bij de bewustwording van een gezonde leefstijl. Spel- en sportvormen zijn middelen waarmee de sociaal-emotionele ontwikkeling en de bewustwording van een gezonde leefstijl bevorderd kunnen worden. [33]

Er moet geprobeerd worden om de kinderen ook via hun eigen specifieke leefwereld te bereiken en hen aan te moedigen tot fysieke inspanning. Dit geldt ook voor kinderen die geen plezier hebben in sport of er weinig affiniteit mee hebben.

De voetbalcursus bestaat uit gemiddeld acht bijeenkomsten waarin de diverse aspecten van het voetbal terugkomen, zoals: samenwerking, discipline, mentaliteit, teambuilding en verzorging (voldoende drinken, gezonde voeding, hygiëne en nachtrust). De eerst vier aspecten vallen onder sociaal-emotionele ontwikkeling. Natuurlijk moeten de kinderen tijdens de cursus ook aangemoedigd worden tot fysieke inspanning en moet er geprobeerd worden ze enthousiast te maken voor sport. De spel- en sportvormen die in de planning staan van de uitvoerders en die gedurende de cursus moeten worden toegepast zijn middelen waarin de doelstellingen voor de sociaal-emotionele ontwikkeling en bewustwording van een gezonde leefstijl tot uiting moeten komen. Enkele van deze spel- en sportvormen zouden moeten zijn[34]:

- Sprinten met lodenvest. Hierdoor komen kinderen erachter wat de gevolgen zijn om een afstand te lopen met en zonder lodenvest van 2 kilo. Hierbij werd gezegd dat de gewichtjes gezien konden worden als gehaktballen en frikadellen en wat het dus betekent als je teveel van dat soort snacks eet. Hoeveel invloed heeft 2 kilo op je snelheid bij het sprinten? De gedacht was de invloeden van lichaamsgewicht te laten zien op snelheid/wendbaarheid.
- Bewustwording van conditionele verschillen tijdens de training en vermoeidheid na de training. Gezamenlijk werd er gekeken wie er vermoeid zijn en wie niet en waarom is dit verschil er? Zijn er conditionele verschillen tussen kinderen die meer dan 3 uur per week sporten en de leerlingen die minder dan 3 uur sporten?
- Er wordt gekeken naar de verschillen tussen maaltijden van de kinderen en in vergelijking met de profvoetballer van FC Twente.
- Er wordt uitleg gegeven over calorieën: hoeveel calorieën eet een FC Twente speler op een dag? Hoeveel calorieën zitten er in bijvoorbeeld een Mars? Waarin zitten meer calorieën: een magnum of een pakje boter? Wat kun je beter eten op brood: boterhamworst of kipfilet? Etc.

Aan de hand van deze spel- en sportvormen zullen de kinderen erachter komen welke gevolgen overgewicht heeft op het sporten, de snelheid en de vermoeidheid. Ook moet hierbij de nadruk worden gelegd op voeding. Op het gebied van de sociaal-emotionele ontwikkeling moeten de volgende aspecten aan bod komen:

---

[32] (Dost, 2010)
[33] (Stichting FC Twente, Scoren in de wijk, 2009)
[34] (Schapink, 2008, p. 16)

- Omgaan met winst en verlies. Hierbij zal hen geleerd worden om te kunnen incasseren. Het is goed om te winnen, maar het is ook goed om je verlies te erkennen.
- Omgaan met minderen en betere bewegers. Hierbij zullen de betere sporters ingedeeld worden in teams met mindere sporters, om zo het verschil tussen deze twee groepen aan te tonen.
- Omgaan met verantwoordelijkheid. Hierbij moet de nadruk gelegd worden op zorgvuldig omgaan met materialen en kleedkamers.
- Respect voor elkaar en naar trainers en medewerkers van FC Twente. Dit aspect wordt gedurende de cursus in de groep besproken en zo nodig met het kind apart.
- Zelfdiscipline. Hierbij wordt de nadruk gelegd op dat je bijvoorbeeld op tijd op het veld moet staan.
- Het kind moet worden aangespoord en gestimuleerd om samen te werken met iedereen uit de klas. Dit moet ook weer gedurende de cursus in de groep besproken worden.[35]

De hierboven genoemde aspecten moeten tijdens de trainingen mondeling besproken worden in de groep en als het nodig is moet het kind er individueel op worden aangesproken. Aan deze aspecten wordt in de evaluatie van het project geen aandacht besteed.

Om de doelstelling omtrent gezond eten te bereiken wordt door FC Twente in samenwerking met Carint en Scala een kookcursus gegeven. Tijdens de kookcursus gaan kinderen een gezonde maaltijd bereiden voor hun ouders om dit samen op te eten. Door de kookcursus worden de ouders betrokken bij de bewustwording van een gezonde leefstijl. Ouders hebben namelijk een zeer grote invloed op de voedingsgewoontes van hun kinderen. Aan het einde van de kookcursus krijgen de ouders verschillende recepten mee naar huis zodat de gezonde leefstijl ook in de huiselijke situatie doorgezet kan worden. Daarnaast geven Carint en FC Twente een voorlichting over gezonde voeding.[36]

4.1.3 Veranderingen in de loop van de cursus in Enschede en Hengelo

De uitvoerders van de cursussen in Hengelo en Enschede geven aan dat er in de loop van de cursus geen veranderingen hebben plaatsgevonden met betrekking tot de doelstellingen. Echter geven zij wel aan dat het per groep afhankelijk is hoe je de doelstellingen kunt bereiken. Zo kun je bij de ene groep spellen doen waar heel veel lichamelijk contact bij komt kijken en dit allemaal goed gaat, terwijl bij de andere groep dit juist agressiviteit uitlokt.[37][38] Er moet dus gedurende de cursus geanticipeerd worden op wat een groep aan kan en wat niet, om zo uiteindelijk bij elke groep hetzelfde te kunnen bereiken.

4.2 Beantwoording onderzoeksvraag 1

De doelstellingen bij aanvang van de voetbalcursus kunnen verdeeld worden in de sociaal-emotionele ontwikkeling van de kinderen en de bewustwording van een gezonde leefstijl. De sociaal-

[35] (Stichting FC Twente, Scoren in de wijk, 2009)
[36] (Stichting FC Twente, Scoren in de wijk, 2009)
[37] (Dost, 2010)
[38] (Veurink & Dekker, 2010)

emotionele ontwikkeling en de bewustwording van een gezonde leefstijl worden vooral geprobeerd te realiseren door middel van verschillende spel- en sportvormen, waarbij hen wordt geleerd welke gevolgen overgewicht heeft op sport, snelheid en vermoeidheid. Ook worden er nog specifieke aspecten, op het gebied van de sociaal- emotionele ontwikkeling, mondeling besproken. Daarnaast wordt er voor de kinderen en de ouders een kookcursus georganiseerd om de ouders te betrekken bij de bewustwording van een gezonde leefstijl van hun kinderen.

Gedurende het proces zijn er geen grote veranderingen opgetreden in Hengelo en Enschede met betrekking tot de doelstellingen, middelen en activiteiten.

4.3 Onderzoeksvraag 2

De onderzoeksvraag die in paragraaf 3.2 zal worden behandeld luidt:

Wat was de beleidstheorie bij dit beleid en hoe heeft die beleidstheorie zich in Enschede en Hengelo (eventueel) ontwikkeld?

4.3.1 Beleidstheorie

Een beleidstheorie verwijst naar het geheel van veronderstellingen over oorzaken en gevolgen, doelen en middelen. In het geval van het eetpatroon van kinderen die deelnemen aan de voetbalcursussen van het project Scoren in de wijk kan de beleidstheorie beschreven worden aan de hand van het ASE-model. Dit model stelt dat gedrag verklaard wordt vanuit de intentie om dat gedrag te vertonen en dat de intentie op haart beurt wordt verklaard vanuit drie hoofddeterminanten: attitude, sociale invloed en eigen effectiviteitverwachting.[39]

<u>Attitude</u>

Hierbij gaat het erom hoe positief het kind staat ten opzichte van sporten, bewegen en gezond eten. Kijkend naar de kinderen die deelnemen aan de voetbalcursus dan gaat het om kinderen die gemiddeld een hoge BMI-score hebben en veelal dus ook te maken hebben met overgewicht. Overgewicht heeft onder andere te maken met een ongezond eetpatroon. Gedurende de voetbalcursus wordt er dan ook geprobeerd het kind in te laten zien wat het belang is van een gezond eetpatroon en wat de gevolgen van een ongezond eetpatroon zijn.

Door gebruik te maken van verschillende spel- en sportvormen, waaronder ook voetbalvormen, worden de kinderen enthousiast gemaakt voor sport. Aan de hand van deze spellen wordt de kinderen ook bijgebracht wat de invloed van extra kilo's, overgewicht, zou zijn op het gebied van snelheid en vermoeidheid gedurende het spel.[40] Wanneer de boodschap van bijvoorbeeld spelen met een gewichtsvestje aan overkomt, dan zullen de kinderen begrijpen dat het belangrijk is gezond te eten en voldoende aan beweging te doen.

Doormiddel van een kookavond, waarbij kinderen worden gewezen op gezond en ongezond eten, worden de kinderen gewezen op hun eigen eetpatroon. Door ze te confronteren met de verschillen

[39] (Vries, Dijkstra, & Kuhlman, 1988, pp. 273-282)
[40] (Stichting FC Twente, Scoren in de wijk, 2009)

tussen een 'gezond' eetpatroon en hun eigen eetpatroon, wordt geprobeerd de kinderen in te laten zien dat er in sommige gevallen iets moet veranderen aan hun eetpatroon en ook wordt er laten zien hoe dit zou kunnen.

Wat betreft de attitude van de kinderen ten opzichte van een gezond eetpatroon, wordt de kinderen dus laten zien wat de gevolgen zijn van een ongezond eetpatroon. In het dagelijks leven wordt je als kind zijnde hier niet direct mee geconfronteerd en daarom zal de attitude van de kinderen pas veranderen zodra ze begrijpen wat en waarom ze hun eetpatroon zouden moeten veranderen.

Sociale omgeving

Hierbij gaat het erom hoe positief de omgeving van het kind staat ten aanzien van gezond eten. De sociale omgeving van een kind wordt voornamelijk beïnvloed door de ouders. De ouders hebben een voorbeeldfunctie voor het kind. Ook stellen ouders regels ten opzichte van eten en bewegen en ouders zijn degene die de meeste controle kunnen uitoefenen op het eetgedrag van een kind.[41] Het is dus zaak om ervoor te zorgen dat de ouders betrokken worden bij de voetbalcursus waar hun kind aan deelneemt.

Bij de ouders kan wat een kind leert in de voetbalcursus voortgezet worden, maar daar kan het ook juist tegengehouden worden.[42] Het is dus belangrijk dat ook de attitude van de ouders wordt beïnvloed. Dit gebeurt doormiddel van een kookavond. Hier worden ook de gewezen op de invloeden van overgewicht bij hun kind en wordt geprobeerd de ouders gezond te laten koken voor hun kinderen. Dit wordt gedaan door een voorlichting over gezonde voeding en om dit uiteindelijk ook toe te kunnen passen in de praktijk, krijgen de ouders verschillende recepten mee naar huis om thuis gezond te kunnen koken.[43]

Eigen effectiviteitverwachting

Hierbij gaat het om de vraag of het mogelijk is voor de kinderen om gezond te eten en in hoeverre zij dit zelf verwachten te kunnen. Op het gebied van gezond eten zijn er geen barrières in de vaardigheden om dat gedrag te vertonen. Gezond eten doet geen beroep op andere vaardigheden dan de vaardigheden die nodig zijn om ongezond te eten. Echter, ouders hebben zoals eerder genoemd wel vaak een grote invloed op het eetpatroon van kinderen. Ouders bepalen het vermogen van kinderen om gezond te eten, dit staat in verband met de sociale omgeving.[44]

ASE-Model

Wanneer de attitude, de sociale omgeving en de eigen effectiviteitverwachting van de kinderen alle drie positief staan tegenover een gezond eetpatroon, dan zorgt dit voor voldoende bewustwording van het eigen voedings- en beweeggedrag en is dit een noodzakelijke eerste stap voor gedragsverandering op het gebied van eten.

De cursus probeert de kinderen en de ouders kennis en vaardigheden te laten ontwikkelen om de kenmerken van een gezond voedingspatroon toe te kunnen passen. Wanneer zij over de kennis en

[41] (Waardenburg & Boer, 2006, p. 11)
[42] (Veurink & Dekker, 2010)
[43] (Stichting FC Twente, Scoren in de wijk, 2009)
[44] (Veurink & Dekker, 2010)

vaardigheden beschikken, dan zal de intentie ontstaan om te gaan sporten, bewegen en gezond te eten en zal er waarschijnlijk een gedragsverandering plaatsvinden.

4.3.2 Ontwikkeling van de beleidstheorie

In de loop van de cursus is het de bedoeling dat de kinderen steeds meer de intentie krijgen om gezond te eten en meer te bewegen. Wanneer deze intentie er is zal er uiteindelijk een gedragsverandering plaatsvinden. [45]

Voordat de gedragsverandering uiteindelijk plaatsvindt, moet de cursus inspelen op attitude en sociale omgeving en ervoor zorgen dat de eigen effectiviteitverwachting van het kind toeneemt. Dit vergt per klas, maar ook per kind een andere aanpak. Gedurende de cursus moeten de uitvoerders hun activiteiten aanpassen aan de doelgroep. Het is per groep afhankelijk waar de accenten op worden gelegd om het uiteindelijke doel te behalen. Zo was er een groep waar de kinderen over het algemeen een hoge BMI-score hadden en waar het dus belangrijk is je doelen te bereiken voornamelijk door bewegen.[46] Terwijl bij groepen waar veel kinderen zitten met problemen op het sociaal-emotionele vlak, is het belangrijk je meer te richten op de sociaal-emotionele aspecten van de cursus om zo uiteindelijk de attitude, sociale omgeving en de eigen effectiviteitverwachting van de kinderen te verhogen zodat ze gezonder gaan eten.

4.4 Beantwoording onderzoeksvraag 2

Waarom de aanpak van het beleid van Scoren in de wijk zou kunnen werken, heeft te maken met de ideeën achter de activiteiten en middelen die worden ingezet. Er wordt geprobeerd invloed uit te oefenen op het gebied van het sociaal emotionele vlak, het bewegen en het eten. Door de activiteiten en middelen wordt er invloed uitgeoefend op de attitude, de sociale omgeving en de eigen effectiviteitverwachting van het kind. Hierdoor zal de intentie ontstaan om gezonder te leven en dit zal overgaan in een gedragsverandering. Dit komt overeen met het ASE-model.

In de loop van de cursus zal de aanpak van de uitvoerder zich aanpassen aan de kinderen en worden accenten en prioriteiten gelegd en verlegd.[47] De aspecten die in de theorie worden genoemd worden verwerkt in het beleid dat de uitvoerders volgen.

5. Beleidsuitvoering

[45] (Waardenburg & Boer, 2006, p. 11)
[46] (Dost, 2010)
[47] (Dost, 2010)

In dit hoofdstuk zal worden ingegaan op de beleidsuitvoering. De uitvoering van het beleid zal worden beschreven, om zo te kunnen bekijken of het voorgenomen beleid ook wordt uitgevoerd. Er zal worden gekeken of dat wat gepland was (zie hoofdstuk 3) te doen in de voetbalcursus ook daadwerkelijk gedaan is of dat er gedurende de cursus andere manieren van uitvoering naar voren zijn gekomen. De vraag die hier betrekking op heeft, is onderzoeksvraag 3:

Op welke wijze is het voorgenomen beleid op de diverse locaties uitgevoerd?

5.1 Uitvoering beleid

De uitvoering van het beleid is vastgesteld door zelf aanwezig te zijn geweest bij enkele activiteiten gedurende de cursus en het zelf waar te nemen. De activiteiten waarbij ikzelf niet aanwezig ben geweest, zijn beschreven aan de hand van informatie die is verkregen door het afnemen van de interviews met de uitvoerders.

5.1.1 De voetbalcursus

De eerste keer dat een klas aankomt op het sportcomplex, krijgt de klas een uitleg over de bedoeling van de cursus en komen direct al regels ter sprake die betrekking hebben op respect voor elkaar en voor de trainers en uitvoerders van FC Twente. De kinderen dienen dus stil te zijn wanneer de trainer aan het woord is. Ook bij het uitdelen van de kleding wordt de nadruk gelegd op het zorgvuldig omgaan met spullen van anderen.

Wanneer de kinderen zijn omgekleed, krijgen ze een uitleg over goed schoeisel en hygiëne. Daarna worden de kinderen gewogen en gemeten, om zo hun BMI te kunnen bepalen. Vervolgens gaan ze het veld op. Ze moeten een sprinttest doen. Tussendoor krijgen ze uitleg over overgewicht en de invloed ervan op het gebied van snelheid en vermoeidheid bij een sprintje trekken. De twee snelste mogen vervolgens met een lodenvestje van ± 2 kilo nogmaals 10 meter sprinten. De gewichten in het vestje worden beschreven als frikadellen en gehaktballen, om de kinderen zo duidelijk te maken wat voor invloed het heeft als je te veel ongezond voedsel binnenkrijgt

Door groepsgesprekken en gesprekjes tussen de spellen door met individuele kinderen, kunnen de kinderen die een hoge BMI-score hadden extra gewezen worden op de gevolgen van overgewicht en worden hen vragen gesteld over sportverenigingen, wat ze leuk vinden en hoe er thuis tegenaan gekeken wordt door hun ouders.

Gedurende de andere weken worden de oefeningen die beschreven staan in hoofdstuk 3 uitgevoerd. Dit waren de vooraf bedachte oefeningen, gebaseerd op ervaringen van voorgaande jaren. In de uitvoering is er vrijwel geen verschil in de vooraf bedachte oefeningen en de uitvoering daarvan. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de voorgenomen activiteiten door de uitvoerders van de cursus zijn bedacht en dat deze activiteiten gebaseerd zijn op vorige voetbalcursussen en de uitvoerders door ervaring weten wat werkt en wat niet. Echter, zijn er per klas wel aanpassingen gedaan op sommige oefenen en spellen. Harry Dost (uitvoerder in Enschede) merkte bij een klas op dat een bepaald spel met veel lichamelijke contacten agressie opriep en dan moet de uitvoerder

hierop anticiperen door de oefening aan te passen en doelen te verleggen. [48] Daarnaast moet er gekeken worden naar de capaciteiten van een groep. Wanneer de groep nog niet klaar was voor een volgende oefening en dus nog niet zover gevorderd was, dan had het geen zin om een volgende stap te maken. De uitvoerders hebben geprobeerd in te spelen op de capaciteiten van de groepen. Wanneer het onderdeel te moeilijk was voor een groep, of niet het juiste effect bereikt werd, dan werd het onderdeel aangepast. Dit ging echter niet ten koste van de rode draad in de voetbalcursus. De beleidsinhoud, zoals beschreven in hoofdstuk 3, was nog steeds de leidraad in de voetbalcursus.

Aan het einde van de cursus werden de kinderen nogmaals gemeten en gewogen en zouden er eventueel verschillen te zien kunnen zijn in de BMI-scores. Wanneer gedurende de cursus is gebleken dat het voor een kind nodig is naar een diëtiste te gaan, dan werd in overleg met de ouders het kind doorverwezen naar Scala Welzijn. Gemiddeld worden er 1 a 2 kinderen per klas doorverwezen. Wanneer het voor een kind goed zou zijn meer aan beweging te doen en dus lid zou kunnen worden bij een sportvereniging, dan werden de ouders benaderd door de uitvoerders en werd de ouders verteld wat hen opgevallen was en waarom het goed zou zijn als hun kind lid zou worden bij een sportvereniging.

Kanttekening bij de cursus die voor dit onderzoek geëvalueerd is, is dat het geen aansluitende periode van acht weken was. Doordat er veel feestdagen tussen zaten en er dus geen training werd gegeven, was het bij deze groep wel lastiger om het beleid uit te voeren. Kinderen zitten er niet helemaal in en hoe langer een training geleden is, hoe meer ze zijn vergeten. Zo blijven oefeningen en regels minder goed hangen en blijven vooral de doelstellingen die op het sociaal-emotionele vlak zijn gesteld moeilijker te halen. [49] Elke groep die deel heeft genomen aan dit onderzoek heeft te maken gehad met de cursus gegeven over een niet-aansluitende periode. Er zat dus geen verschil tussen de groepen op dit gebied.

5.1.2 De kookcursus en rondleiding door het stadion

Aan het einde van de gehele cursus is er een kookavond georganiseerd om de ouders bij de voetbalcursus te betrekken en de ouders ook te laten zien wat er goed is aan gezond eten en genoeg beweging voor kinderen. De deelname van de ouders was erg hoog. Meer dan de helft van de ouders/verzorgers was bij de kookavonden aanwezig.

Omstreeks half 5 komen de kinderen binnen. De taken worden direct verdeeld. Een deel gaat koken en een deel moet de eetzaal klaarmaken, zodat er straks een buffet neer kan worden gezet. Er wordt een maaltijd bereid die de spelers van FC Twente ook eten, een gezonde maaltijd.

Om ongeveer half 6 komen de ouders binnen. Er wordt door de trainer van de kinderen een praatje gehouden om de ouders welkom te heten en er wordt verteld dat ze een zelfbereide gezonde maaltijd te eten krijgen, vergelijkbaar met een maaltijd van FC Twente spelers.

Na het eten komt er een diëtiste van Scala Welzijn iets vertellen over gezond eten. Ze betrekt de kinderen in het gesprek en stelt vragen over wat gezonder is: boterhamworst of kipfilet? Vervolgens wordt op deze wijze ook een spel gespeeld met de kinderen. De ene kant van het lokaal is juist en de

[48] (Dost, 2010)
[49] (Veurink & Dekker, 2010)

andere kant is onjuist, wanneer er stellingen worden voorgelezen omtrent calorieën in eten moeten de kinderen naar de goede kant van het lokaal 'rennen'. Wanneer het antwoord fout is, vallen er kinderen af en zo blijft er uiteindelijk een iemand over.

Na de diëtiste is er nog een praatje van een van de supervisors van het project Scoren in de wijk. Hij vertelt iets over beweging en overgewicht. Hierin wordt verteld wat de kinderen hebben gedaan tijdens de voetbalcursus en waarom. Zo wordt bijvoorbeeld het gewichtsvestje tevoorschijn gehaald en wordt verteld waarvoor de gewichtjes staan en wat voor invloed deze gewichten hadden op de snelheid en de vermoeidheid van de kinderen.

Rond half 7 wordt de avond afgesloten. De ouders krijgen allemaal nog een folder mee, met enkele 'gezonde' recepten om de gezonde leefstijl voort te kunnen zetten in huiselijke situatie.

De kookavond is dus een van de contactmomenten met de ouders. Een ander contactmoment is tijdens de rondleiding door het stadion. Dit vind ook aan het einde van de periode plaats. Dit is een mogelijkheid voor de uitvoerders om persoonlijk met de ouders in contact te komen. De kinderen vinden het leuk om een rondleiding te krijgen en kijken hier erg naar uit. [50][51]

5.1.3 Verschillen tussen Enschede en Hengelo

Qua feitelijke activiteiten zijn er geen verschillen tussen de voetbalcursussen die gegeven worden in Enschede en Hengelo. Voor aanvang van de cursussen zitten 'Hengelo' en 'Enschede' om de tafel, om de doelstellingen en aanpak door te spreken. Echter, zijn er wel verschillen in de voorzieningen waarin de voetbalcursussen worden gegeven. In Hengelo wordt voornamelijk gebruik gemaakt van 'het' trainingscentrum van FC Twente, terwijl in Enschede gebruik wordt gemaakt van de accommodatie van Rigtersbleek en Phenix, twee voetbalverenigingen in Enschede. In Hengelo is het op het gebied van voorzieningen allemaal net iets mooier, grootser en professioneler. [52]

5.2 Beantwoording onderzoeksvraag 3

De in de beleidsinhoud opgestelde activiteiten en middelen zijn in de praktijk grotendeels uitgevoerd. Wel werden er door de uitvoerders aanpassingen verricht, wanneer een groep (nog) niet de capaciteiten had om door de te gaan naar een volgend onderdeel. De prioriteiten die vooraf gesteld waren, zijn gedurende de cursus wel hetzelfde gebleven.

Ook de kookcursus en de daarbij behorende voedingsles heeft plaatsgevonden. Dit was samen met de rondleiding door het stadion een van de contactmomenten met de ouders.

Er is geen sprake van een groot verschil in de beleidsuitvoering tussen Hengelo en Enschede. Er is bij beide dezelfde leidraad gehanteerd bij het geven van de cursus.

[50] (Dost, 2010)
[51] (Kroes, 2010)
[52] (Kroes, 2010)

6. Doelbereiking en effectiviteit

In dit hoofdstuk zal worden beschreven in hoeverre de doelen die voor aanvang van de voetbalcursus zijn gesteld, ook daadwerkelijk zijn bereikt. Vervolgens zal worden gekeken of deze doelen ook zijn bereikt door deelname aan de voetbalcursus of dat dit te danken is aan eventuele andere factoren. De eventuele effecten die zijn opgetreden zullen worden bekeken vanuit de opzet van het project in Enschede en Hengelo en vanuit de beleidstheorie en de uitvoering van het beleid dat in hoofdstuk drie en vier is beschreven.

6.1 Onderzoeksvraag 4

Om iets te kunnen zeggen over in hoeverre de doelen zijn behaald, zullen we antwoord geven op de vierde onderzoeksvraag:

Zijn de doelen van de voetbalcursus in Enschede en Hengelo bereikt?

Het hoofddoel van de voetbalcursus was om kinderen een gezonder leefpatroon aan te leren en hen op het sociaal-emotionele vlak iets bij te brengen. Het is lastig om na acht weken te meten in hoeverre de waarden en normen van kinderen veranderd zijn. Wel kan gekeken worden of het eetpatroon is veranderd in de loop van de cursus. Aan de hand van vragenlijsten zijn aan de kinderen vragen gesteld over hun eetpatroon. Deze scores zijn verwerkt in een statistiekprogramma (SPSS) en zo kon uiteindelijke bepaald worden of het leefpatroon van de kinderen 'gezonder' was geworden.

De vragenlijsten zijn in de eerste week van de voetbalcursus en in de laatste week van de voetbalcursus digitaal afgenomen. In de eerste vragenlijst werden vragen gesteld over gisteren en eergisteren en in de tweede vragenlijst alleen over gisteren. Dit gebeurde ook in de laatste week van de cursus.[53] (zie ook hoofdstuk 3) Zo ontstonden voor de kinderen die alle vier de vragenlijsten hadden ingevuld, gegevens over zes verschillende dagen. Omdat niet elk kind alle vragenlijsten heeft ingevuld en de respons per vragenlijst dus verschilt, kijken we vooral naar de gemiddelden van de voormeting (de eerste twee vragenlijsten) en de gemiddelden van de nameting (de laatste twee vragenlijsten).

In totaal waren er bij de voormeting 43 respondenten, bij de nameting 31 respondenten en in totaal waren er 49 verschillende respondenten. Van de 49 respondenten waren er slechts twaalf die alle vier de vragenlijsten helemaal hadden ingevuld. Wanneer een groot deel van de 49 respondenten alle vragenlijsten zou hebben ingevuld, dan had er een betrouwbaar beeld gegeven kunnen worden over de veranderingen in hun eetpatroon. Aangezien 12 van de 49 slechts 24 procent is, acht ik het betrouwbaarder om af te gaan op de gemiddelden van de voor- en nameting. En zelfs dan kan de kanttekening gemaakt worden dat 49 een lage respons is en er statistisch gezien veel verschil moet zijn om te kunnen concluderen dat er een verschil is.

[53] Vragenlijst, bijlage 1

In figuur 6.1 is de verdeling van de kinderen per school te zien naar geslacht. In totaal hebben er vijf scholen deelgenomen aan het onderzoek. De Lipper en de Kubus komen uit Enschede en de andere drie scholen uit Hengelo. In de tabel is te zien dat slecht 20 procent van de kinderen die de vragenlijsten hebben ingevuld op een school in Enschede zit en 80 procent op een school in Hengelo. De respons in Enschede is zodanig laag, dat er eigenlijk geen vergelijking kan worden gemaakt tussen de cursus in Hengelo en Enschede.

Geslacht * School Crosstabulation

			School					Total
			Noorderkroon	Don Boscoschool	De Lipper	Daltonschool Hengelo-Zuid	De Kubus	
Geslacht	Jongen	Count	5	7	2	5	1	20
		% within Geslacht	25,0%	35,0%	10,0%	25,0%	5,0%	100,0%
		% within School	50,0%	63,6%	33,3%	35,7%	33,3%	45,5%
		% of Total	11,4%	15,9%	4,5%	11,4%	2,3%	45,5%
	Meisje	Count	5	4	4	9	2	24
		% within Geslacht	20,8%	16,7%	16,7%	37,5%	8,3%	100,0%
		% within School	50,0%	36,4%	66,7%	64,3%	66,7%	54,5%
		% of Total	11,4%	9,1%	9,1%	20,5%	4,5%	54,5%
Total		Count	10	11	6	14	3	44
		% within Geslacht	22,7%	25,0%	13,6%	31,8%	6,8%	100,0%
		% within School	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	22,7%	25,0%	13,6%	31,8%	6,8%	100,0%

Figuur 6.1: Verdeling tussen de scholen naar geslacht.

In de vragenlijst die onder de kinderen is afgenomen zijn vragen gesteld over hoe ze ontbijten, lunchen, avondeten en eventueel hoe en wat ze 'snacken'.[54] De antwoordmogelijkheden zijn aan de hand van informatie verkregen via het voedingscentrum opgedeeld in gezond of ongezond. Met de antwoorden die de kinderen hebben gegeven is vervolgens een 'Paired Samples T Test' uitgevoerd, om zo te kunnen concluderen of de kinderen 'gezonder' zijn gaan eten. Deze gepaarde t-toets wordt gebruikt om vast te stellen of de gemiddelden van twee groepen aan elkaar gelijk zijn.[55] De T-toetsen zijn uitgevoerd met behulp van het statistiekprogramma SPSS. In figuren 6.2.1, 6.2.3 en 6.2.5 zijn de gemiddelden van de voor- en nameting te zien, van alle 49 respondenten. De antwoordmogelijkheden zijn gecodeerd naar 0 is gezond en 1 is ongezond. Als we bijvoorbeeld kijken naar wat kinderen drinken dan worden water, vruchtensap en melk bij het ontbijt gecodeerd met 0 en frisdrank met 1. Wanneer een gemiddelde dus afgerond 0 is, is het eetpatroon gezond en wanneer een gemiddelde afgerond 1 is, is het ongezond. Door te kijken naar de verschillen tussen de voor- en nameting kan geconcludeerd worden of de kinderen gezonder of ongezonder zijn gaan eten.

[54] Vragenlijst, bijlage 1, vraag 6,7 en 8
[55] (Huizingh, 2006, p. 259)

In de figuren 6.2.2, 6.2.4 en 6.2.6 zijn de waarden van significantie te zien. Deze waarden zijn gebaseerd op eenzijdig toetsen met een betrouwbaarheidsniveau van 90%. Omdat er sprake is van een lage respons, is ervoor gekozen te werken met een betrouwbaarheidsinterval van 90 procent. Deze waarden geven aan of er wel of geen verschil is aangetoond op het eetpatroon van de kinderen. Wanneer een waarde kleiner is dan 0,1 dan is het significant en dat betekent dat er een verschil is. Wanneer een waarde groter is dan 0,1 dan is het niet significant en dan is er geen verschil.

6.1.1 Ontbijt

Ontbijten is gezond. Een goed ontbijt geeft energie, zet de spijsvertering in gang en voorkomt ongezond snacken. Voor kinderen is ontbijten belangrijk omdat ze de voedingsstoffen nodig hebben om beter bij de les te kunnen blijven op school. Een gezond ontbijt bestaat over het algemeen uit brood met beleg. Daarbij kan thee, koffie, melk of sap worden gedronken. Wanneer een kind geen brood lust, dan kan als vervanging bijvoorbeeld muesli met yoghurt worden gegeten. [56]

Paired Samples Statistics

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	Ontbijtbroodvoormeting	,0833	24	,28233	,05763
	Ontbijtbroodnameting	,0208	24	,10206	,02083
Pair 2	Ontbijtzuivelvoormeting	,5392	17	,48423	,11744
	Ontbijtzuivelnameting	,6765	17	,41862	,10153

Figuur 6.2.1: SPSS-uitvoer gemiddelden ontbijt

In figuur 6.2.1 is te zien dat het gemiddelde bij de broodvragen bij de voormeting uitkomt op 0,0833 en bij de nameting op 0,0208. Deze getallen geven aan dat er bij de voormeting sprake was van een gezond eetpatroon en bij de nameting ook (beide waarden afgerond 0) De nameting toont wel aan dat de kinderen 'iets' gezonder zijn gaan eten. Op het gebied van zuivel bij het ontbijt is het gemiddelde bij de voormeting 0,5392 en bij de nameting 0,6765. Deze waarden geven aan dat op het gebied van zuivel de kinderen bij het ontbijt een ongezond eetpatroon hebben, zowel bij de voor- als bij de nameting (beide waarden afgerond 1). De kinderen zijn dus 'iets' ongezonder gaan drinken bij het ontbijt, het verschil is echter nihil.

Paired Samples Test

		Paired Differences					t	df	Sig. (1-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference Lower	Upper			
Pair 1	Ontbijtbroodvoormeting - Ontbijtbroodnameting	,06250	,22421	,04577	-,03218	,15718	1,366	23	,093
Pair 2	Ontbijtzuivelvoormeting - Ontbijtzuivelnameting	-,13725	,51786	,12560	-,40351	,12900	-1,093	16	,146

Figuur 6.2.2: SPSS-uitvoer Paired Samples T-Test ontbijt

[56] (Voedingscentrum, 2008)

In figuur 6.2.2 is te zien dat op het gebied van brood en zuivel er een significantieniveau van 0,093 en 0,146 ontstaat, met een betrouwbaarheidsinterval van 90%.[57] Significantie is een term uit de statistiek, die aangeeft of aangenomen kan worden dat een verschil wel of niet door toeval is ontstaan. Men spreekt over een significante uitkomst als deze uitkomst in sterke mate de veronderstelling ondersteunt dat het verschil niet door toeval is ontstaan, maar door iets anders.[58] In dit geval is het significantieniveau op het gebied van brood kleiner dan 0,1 en dus significant. Er is een verschil tussen de voor- en de nameting, dit verschil is echter niet groot. Op het gebied van zuivel is de waarde groter dan 0,1 en dus niet significant. Dit betekent dat het verschil dat te zien is tussen de voor- en de nameting eigenlijk geen verschil is. Op het gebied van ontbijt zijn de kinderen dus vrijwel niet 'gezonder' of 'ongezonder' gaan eten.

Ook wanneer de test uitgevoerd wordt op de twaalf kinderen die alle vragenlijsten hebben ingevuld, dan is ook hier te zien dat er of geen verschil is, of dat het een significantieniveau van boven de 0,1 heeft en dus te wijten is aan toeval (zie bijlage 2). [59]

6.1.2 Lunch

Een goede lunch is belangrijk om de rest van de middag weer te kunnen spelen en leren, daarnaast is het belangrijk om alle voedingsstoffen binnen te krijgen. Een gezonde lunch bestaat uit brood, gevarieerd broodbeleg, groente en fruit en voor drinken wordt melk of thee geadviseerd. [60]

Paired Samples Statistics

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	Lunchbroodvoormeting	,0152	22	,07107	,01515
	Lunchbroodnameting	,0000	22	,00000	,00000
Pair 2	Lunchdrinkenvoormeting	,0000[a]	24	,00000	,00000
	Lunchdrinkennameting	,0000[a]	24	,00000	,00000

Figuur 6.2.3: SPSS-uitvoer gemiddelden

In figuur 6.2.3 zijn de gemiddelden weergegeven van de lunchvragen die betrekking hadden op brood en drinken. Het gemiddelde van de broodvragen bij de voormeting was 0,0152 en bij de nameting 0,000. De kinderen hebben dus met betrekking tot brood een gezond eetpatroon (beide waarden zijn afgerond 0) Bij de drinkvragen is het gemiddelde bij de voormeting 0,000 en bij de nameting ook. Dit betekent dat ze tijdens de lunch gezond drinken.

Net als bij de ontbijtvragen is er op de antwoorden van de lunchvragen ook een 'Paired Samples T Test' toegepast. Ditmaal is er zoals genoemd vooral gekeken naar brood en drinken.[61]

[57] SPSS-uitvoer, bijlage 2
[58] (Jellesma, 2008)
[59] SPSS-uitvoer, bijlage 2
[60] (Voedingscentrum, 2008)
[61] Vragenlijst, bijlage 1, vraag 12, 13 en 14

Paired Samples Test

		Paired Differences					t	df	Sig. (1-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference Lower	Upper			
Pair 1	Lunchbroodvoormeting - Lunchbroodnameting	,01515	,07107	,01515	-,01636	,04666	1,000	21	,165

Figuur 6.2.4: SPSS-uitvoer Paired Samples T-Test Lunch

In figuur 6.2.4 is te zien dat er met een betrouwbaarheidsinterval van 90% op het gebied van brood een significantieniveau van 0,165 uitkomt. Dit betekent dat het verschil niet significant is (0,165 > 0,1) en er dus geen verschil bestaat. Bij de drinkvragen was er geen verschil tussen de gemiddelden van de voor- en nameting en dus kunnen deze gemiddelden ook niet getoetst worden op significantie.

Wanneer we slechts naar de twaalf kinderen kijken die alles hebben ingevuld, dan is in bijlage 2 te zien dat er helemaal geen verschil is tussen vóór de voetbalcursus en na de voetbalcursus.[62] We kunnen dus concluderen dat op het gebied van lunch de kinderen niet 'gezonder' zijn gaan eten en drinken, maar ook niet ongezonder.

6.1.3 Avondeten + snacks

Een gezonde warme avondmaaltijd moet een ruime portie groente bevatten, en een ruime portie aardappelen, rijst, pasta of peulvruchten. Verder gaat de voorkeur uit naar magere soorten vlees en vis, maar ook eieren zijn belangrijk om voldoende binnen te krijgen.[63]

In de vragenlijst zijn gesloten vragen gesteld over brood en zuivel. Wanneer de kinderen in de avond warm hadden gegeten konden ze dit bij een openvraag invullen.[64] Aangezien veel kinderen in de avond warm eten, hebben ze dus bijna allemaal antwoord gegeven op de openvraag. De kinderen die warm eten 's avonds, hebben bij de meerkeuzevraag dan 'nee' ingevuld. Omdat het merendeel het antwoord 'nee' gaf, is er voor gekozen om hier geen berekening over te maken in SPSS.

De antwoorden die kinderen hebben gegeven op de openvragen zijn vergeleken met wat het voedingscentrum onder een 'gezonde' warme maaltijd verstaat. Hieruit kan geconcludeerd worden dat vrijwel alle kinderen 's avonds iets van aardappels/rijst/pasta eten met daarbij groente en vlees en dus allemaal gezond eten. Slechts enkelen eten, zoals eerder gezegd, 's avonds brood en ook dit hoeft niet te betekenen dat het ongezond is.

Naast de vragen over het avondeten, stonden er vragen in de vragenlijst over wat ze na het eten nog tussendoor hebben gegeten. Hierbij kan gedacht worden aan snacks en hieronder wordt chips, snoep, chocola en ijs verstaan.[65] Kijkende naar het aantal calorieën dat een kind naast de dagelijkse hoeveelheden aan ontbijt, lunch en avondeten dient binnen te krijgen en het aantal calorieën een

[62] SPSS-uitvoer, bijlage 2
[63] (Voedingscentrum, 2008)
[64] Vragenlijst, bijlage 1, vraag 17, 18, 19, 20 en 21
[65] Vragenlijst, bijlage 1, vraag 22

gemiddelde snack bezit, kan gesteld worden dat twee snacks op een avond gezond is en dat meer snacks ongezond is.[66]

Paired Samples Statistics

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	Snacksvoormeting	,0556	24	,16051	,03276
	Snacksnameting	,1806	24	,34021	,06944

Figuur 6.2.5: SPSS-uitvoer gemiddelden snacks

Wanneer we in figuur 6.2.5 naar het gemiddelde kijken van de voormeting dan zien we dat dit 0,0556 is en bij de nameting 0,1806. Beide waarden geven aan dat de kinderen aan de gezonde kant zitten.

Paired Samples Test

		Paired Differences					t	df	Sig. (1-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
					Lower	Upper			
Pair 1	Snacksvoormeting - Snacksnameting	-,12500	,32322	,06598	-,26148	,01148	-1,895	23	,036

Figuur 6.2.6: SPSS-uitvoer Paired Samples T-Test snacks

Wanneer we op deze vraag ook weer een 'Paired Samples T Test' uitvoeren dan komen we tot de conclusie dat er sprake is van een verschil. Er is een significantieniveau van 0,036 wat kleiner is dan 0,1 en dus significant. [67] Er is op het gebied van snacks dus een hypothetisch effect opgetreden.

Wanneer we naar enkel de twaalf kinderen kijken die alle vier de vragenlijsten hebben ingevuld, dan is ook hier het verschil tussen de hoeveelheid snacks voor het begin van de voetbalcursus en daarna significant. Het significantieniveau bedraagt 0,020 en dit is kleiner dan 0,1.[68] Er is dus sprake van een verschil. Het gemiddelde van het aantal snacks is iets toegenomen, wat betekent dat er meer snacks zijn gegeten en dus dat de 12 kinderen op het gebied van snacks ongezonder zijn geworden. De verschillen zijn echter zeer klein (zie bijlage 2).

6.1.4 BMI-scores

Natuurlijk is een 'gezonder' eetpatroon niet altijd terug te vinden in een eetpatroon dat wordt geconstrueerd aan de hand van een vragenlijst. Echter wil dat niet zeggen dat het eetpatroon niet veranderd is. Het kan zo zijn dat de vragen net niet exact genoeg zijn geformuleerd, er wordt bijvoorbeeld niet gevraagd naar de omvang van de porties, waardoor eventuele kleine verschillen in eetpatroon niet te achterhalen zijn via een vragenlijst. Het zou kunnen zijn dat de verschillen wel terug te vinden zijn in BMI-scores. Daarom is er ook een toets uitgevoerd op de BMI-scores van twee willekeurige scholen die deel hebben genomen aan de voetbalcursus.[69] Beter was het geweest

[66] (Voedingscentrum, 2009)
[67] SPSS-uitvoer, bijlage 2
[68] SPSS-uitvoer, bijlage 2
[69] BMI-scores, bijlage 3

wanneer van alle groepen de BMI-scores waren toegestuurd, maar omdat dit niet geval is berust de toets slechts op twee groepen.

Het gemiddelde van de BMI-scores bij de voormeting voor de Don Bosco school is 18,80 en bij de nameting 18,75. Voor de Vockerschool is de gemiddelde BMI-score bij de voormeting 18,77 en bij de nameting 18,89. (zie bijlage 4) Een BMI-score die lager is dan 21 is gezond. Beide scholen hebben bij de voormeting en bij de nameting gemiddeld een gezonde BMI-score. Wanneer we slechts kijken naar kinderen met een ongezonde BMI-score (een score boven 21) dan heeft bij de voormeting 18,75 procent een score boven de 21 en bij de nameting is dit percentage 16,67. Dit verschil is gering en betekend dat bij de voormeting 9 van de 48 kinderen te zwaar waren en bij de nameting 8 van de 48.

In bijlage 4 is de uitvoer te zien van de Paired Samples T-Test op een betrouwbaarheidsinterval van 95%. Te zien is dat voor beide scholen het significantieniveau groter is dan 0,05, wat betekent dat er geen verschillen zijn. [70]

Het feit dat er geen verschillen zijn aangetoond tussen de BMI-scores zegt indirect ook dat er mogelijk geen verschil aan te tonen valt op het gebied van bewegen en eten. Dat er in de vorige paragrafen dus slechts kleine verschillen zijn aangetoond in het eetpatroon, wordt bevestigd door de BMI-scores.

6.2 Beantwoording onderzoeksvraag 4

Op het gebied van eetpatroon zijn er wel kleine veranderingen opgetreden, maar kan niet gesteld worden dat er significante verschillen zijn opgetreden. Echter, de kinderen hadden over het algemeen al een ‘gezond’ eetpatroon, waardoor er bij de meeste geen verandering nodig was. De kinderen hadden dus al een gezond eetpatroon en dat is ook na de voetbalcursus nog steeds zo. Alleen op het gebied van brood bij het ontbijt scoren de kinderen ongezonder en ook op het gebied van snacks zijn de kinderen achteruit gegaan.

6.3 Onderzoeksvraag 5

Om iets over de effectiviteit van de voetbalcursus te kunnen zeggen, moet de volgende vraag worden beantwoord:

Welk effect heeft de voetbalcursus in Enschede en Hengelo gehad op het eetpatroon van deelnemende kinderen? En hoe zijn eventuele verschillen in de effectiviteit te verklaren uit eventuele verschillen in de opzet van het project (vraag 1), de beleidstheorie (vraag 2) en de uitvoering van het beleid in Enschede en Hengelo?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden bekijken we de effecten van de voetbalcursus, naar de verschillen vanuit de beleidstheorie en vanuit de beleidsuitvoering tussen Enschede en Hengelo.

[70] SPSS-uitvoer, bijlage 4

6.3.1 Effecten van de voetbalcursus

Wanneer het gaat om de effectiviteit dan gaat het om doeltreffendheid; in hoeverre de doelen zijn bereikt dankzij het beleid. In dit geval gaat het er dan om of het 'gemiddeld' gezonde eetpatroon dat de kinderen nu hebben ook komt door de voetbalcursus.

Uit de vragenlijsten zijn eigenlijk vrijwel geen effecten aangetoond op het gebied van het eetpatroon. De kinderen eten nog net zo gezond. Dat er geen verschillen zijn, betekent dat er ook vrijwel geen sprake kan zijn van effectiviteit. Echter, de uitvoerders van de cursus hebben zelf wel het idee dat er effect is. De uitvoerders van de voetbalcursus geven aan dat de deelname van de kinderen gedurende de cursus goed is. Ze gaan elke week vooruit, letten goed op en wanneer de kinderen gewezen worden op iets dat ze niet goed doen of niet mogen doen dan proberen ze dit ook echt te verbeteren. Dit geeft aan dat er weliswaar geen effect is aangetoond op het eetpatroon van de kinderen, maar wel op het gebied van de attitude van de kinderen Er zijn hierover weliswaar geen rechtstreekse vragen gesteld in de vragenlijst, het wordt wel aangegeven door de uitvoerders. Ook de scholen nemen de voetbalcursus erg serieus en dit zorgt ervoor dat wat de kinderen wordt geleerd tijdens de cursus, ook wordt meegenomen in hoe de leraren de kinderen op school behandelen. Hierdoor wordt het effect in attitude dat door de voetbalcursus bereikt wordt vergroot. De uitvoerders van de cursus geven dus aan dat zij zelf het idee hebben dat de cursus effect heeft op de kinderen en dit is ook wat door de leraren wordt aangegeven. [71] [72]

Ook de kookcursus tijdens de voetbalcursus is goed bezocht door ouders en/of verzorgers. Er was altijd van meer dan de helft van de kinderen een ouder/verzorger aanwezig en vaak zelfs van bijna alle kinderen. Wat dat betreft is de doelstelling om ouders erbij te betrekken geslaagd. Zonder de deelname van hun kinderen aan de voetbalcursus hadden deze ouders waarschijnlijk nooit informatie gekregen van een diëtiste over gezond eten en dus kunnen we aannemen dat dit effect heeft gehad.

Over de verschillen van de effecten tussen Enschede en Hengelo kan weinig gezegd worden. De respons van de kinderen uit Enschede was zo laag, dat er vrijwel geen conclusie kan worden getrokken naar aanleiding van de vragenlijst. Op het gebied van de cursus zelf en de kookcursus kan hetzelfde worden verondersteld als in Hengelo, de uitvoering was hetzelfde.

6.3.2 Verschillen vanuit de beleidstheorie

Op het gebied van attitude, sociale omgeving en de eigen effectiviteitverwachting zijn naar aanleiding van de interviews die zijn gehouden met de uitvoerders van de cursussen in Enschede en Hengelo geen verschillen te herkennen.

Echter geeft Harry Dost (uitvoerder in Enschede) wel aan dat het landskampioenschap van FC Twente een positievere houding ten opzichte van sport en gezond leven heeft veroorzaakt. In de klassen die deelnemen aan de cursus in Enschede zitten veel kinderen die trouwe supporters zijn van FC Twente en nu extra positief tegenover de voetbalcursus staan. De kinderen denken dat het ook mogelijk is

[71] (Dost, 2010)
[72] (Veurink & Dekker, 2010)

om zo goed te worden en zouden daar ook een 'gezond' leefpatroon voor over hebben. [73] De winst van FC Twente als externe factor zorgt er dus voor dat de attitude tegenover sport en de eigen effectiviteitverwachting wordt vergroot.

6.3.3 Verschillen vanuit de beleidsuitvoering

Er was vrijwel geen sprake van een verschil in de uitvoering tussen Enschede en Hengelo, zie hoofdstuk 4. Ook omdat er vanuit Enschede weinig respons was op de vragenlijsten die zijn afgenomen is het moeilijk om te zeggen of een eventueel verschil te wijten is aan een verschil in de uitvoering van het beleid.

5.4 Beantwoording onderzoeksvraag 5

Op het gebied van het eetpatroon heeft de voetbalcursus in Enschede en Hengelo geen aantoonbaar effect gehad. De effecten komen niet naar voren uit de vragenlijsten, maar afgaande op de ervaring die de uitvoerders van de cursus hebben kan de conclusie worden getrokken dat de voetbalcursus effect heeft op de attitude van de kinderen. De uitvoerders hebben ervaren dat de kinderen gedurende de cursus vooruitgang boekten en serieus aan de slag gingen met kritieken en tips van de uitvoerders.

Ook de kookcursus is druk bezocht geweest en zonder de deelname van de kinderen aan de voetbalcursus, waren de ouders/verzorgers nooit in aanraking gekomen met een diëtiste en hadden ze bepaalde adviezen nooit gekregen.

Op het gebied van de beleidstheorie en de beleidsuitvoering zijn er vrijwel geen verschillen te herkennen met betrekking tot de effecten die zijn opgetreden. Hierdoor zal het effect ook niet anders zijn.

[73] (Dost, 2010)

7. Conclusie

De doelstellingen bij aanvang van de voetbalcursus kunnen verdeeld worden in de sociaal-emotionele ontwikkeling van de kinderen en de bewustwording van een gezonde leefstijl. De sociaal-emotionele ontwikkeling en de bewustwording van een gezonde leefstijl worden vooral geprobeerd te realiseren door middel van verschillende spel- en sportvormen, waarbij hen wordt geleerd welke gevolgen overgewicht heeft op sport, snelheid en vermoeidheid. Ook worden er nog specifieke aspecten, op het gebied van de sociaal- emotionele ontwikkeling, mondeling besproken. Daarnaast wordt er voor de kinderen en de ouders een kookcursus georganiseerd om de ouders te betrekken bij de bewustwording van een gezonde leefstijl van hun kinderen. Gedurende het proces zijn er geen grote veranderingen opgetreden in Hengelo en Enschede met betrekking tot de doelstellingen, middelen en activiteiten.

Waarom de aanpak van het beleid van Scoren in de wijk zou kunnen werken, heeft te maken met de ideeën achter de activiteiten en middelen die worden ingezet. Er wordt geprobeerd invloed uit te oefenen op het gebied van het sociaal emotionele vlak, het bewegen en het eten. Door de activiteiten en middelen wordt er geprobeerd invloed uit te oefenen op de attitude, de sociale omgeving en de eigen effectiviteitverwachting van het kind. Hierdoor zal de intentie ontstaan om gezonder te leven en dit zal overgaan in een gedragsverandering. Dit komt overeen met het ASE-model.

In de loop van de cursus zal de aanpak van de uitvoerder zich aanpassen aan de kinderen en worden er eventueel veranderingen toegepast in de activiteiten en de middelen. De aspecten die in de theorie worden genoemd worden verwerkt in het beleid dat de uitvoerders volgen.

De in de beleidsinhoud opgestelde activiteiten en middelen zijn in de praktijk grotendeels uitgevoerd. Wel werden er door de uitvoerders aanpassingen verricht, wanneer een groep (nog) niet de capaciteiten had om door de te gaan naar een volgend onderdeel. De prioriteiten die vooraf gesteld waren, zijn gedurende de cursus wel hetzelfde gebleven.

Ook de kookcursus en de daarbij behorende voedingsles heeft plaatsgevonden. Dit was samen met de rondleiding door het stadion een van de contactmomenten met de ouders. Er is geen sprake van een groot verschil in de beleidsuitvoering tussen Hengelo en Enschede. Er is bij beide dezelfde leidraad gehanteerd bij het geven van de cursus.

Op het gebied van eetpatroon zijn er wel kleine veranderingen opgetreden, maar kan niet gesteld worden dat er grote significante verschillen zijn opgetreden. Slechts op het gebied van brood bij het ontbijt en snacks werd er met behulp van een Paired Samples T-Test een verschil aangetoond.

De kinderen hadden over het algemeen al een ‘gezond’ eetpatroon, waardoor er bij de meeste geen verandering nodig was. De kinderen hadden al een gezond eetpatroon en dat is ook na de voetbalcursus nog steeds zo.

Op het gebied van het eetpatroon heeft de voetbalcursus in Enschede en Hengelo geen aantoonbaar effect gehad. De effecten komen niet naar voren uit de vragenlijsten, maar afgaande op de ervaring die de uitvoerders van de cursus hebben kan de conclusie worden getrokken dat de voetbalcursus

effect heeft op de attitude van de kinderen. De uitvoerders hebben ervaren dat de kinderen gedurende de cursus vooruitgang boekten en serieus aan de slag gingen met kritieken en tips van de uitvoerders. Ook de kookcursus is druk bezocht geweest en zonder de deelname van de kinderen aan de voetbalcursus, waren de ouders/verzorgers nooit in aanraking gekomen met een diëtiste en hadden ze nuttige adviezen nooit gekregen.

Op het gebied van de beleidstheorie en de beleidsuitvoering zijn er vrijwel geen verschillen te herkennen met betrekking tot de effecten die zijn opgetreden.

Het antwoord op de hoofdvraag die in hoofdstuk 1 gesteld is: *''Wat zijn de effecten van de voetbalcursus FC Twente Scoren in de wijk in Enschede en Hengelo op het eetpatroon van de deelnemers?''* is dat de voetbalcursus geen effect heeft gehad op het eetpatroon van de kinderen. De effecten die zijn opgetreden hebben met name betrekking op de houding van de kinderen ten opzichte van sport, eten, normen en waarden en daarom kan geconcludeerd worden dat de cursus wellicht effect heeft, maar dat dit niet direct aantoonbaar is op het gebied van eten.

8. Aanbevelingen

In dit hoofdstuk zullen een aantal suggesties worden gegeven over de invulling van enkele onderdelen uit de voetbalcursus in het kader van het project Scoren in de wijk. Allereerst zal worden ingegaan op de doelgroep waaraan de cursus wordt gegeven, vervolgens zal worden ingegaan op de invulling van de kookavond met betrekking tot de doelstellingen en tot slot zal er een suggestie worden gegeven met betrekking op de nameting die is gedaan bij het evaluatieonderzoek.

8.1 Doelgroep

Naar aanleiding van de conclusies die getrokken zijn in hoofdstuk 6 kan er de vraag worden gesteld of de cursus wel aan de goede doelgroep wordt gegeven. Uit de analyse van de antwoorden die door de kinderen zijn gegeven wordt de conclusie getrokken dat de kinderen die hebben deelgenomen aan de voetbalcursus al een gezond eetpatroon hebben en ook de BMI-scores bevestigen dit. Er blijkt nauwelijks effect te zijn van de cursus. Verklaringen hiervoor kunnen zijn dat de nameting op een te vroeg moment in de cursus plaatsvindt waardoor het effect nog niet 'merkbaar' is, of dat de periode te kort is om überhaupt enig effect te laten plaatsvinden. Een periode van 8 weken is waarschijnlijk veel te kort om een leefpatroon van iemand te veranderen. Echter, kan er ook de vraag gesteld worden of niet überhaupt de verkeerde kinderen deelnemen aan de cursus.

Het is nu zo dat scholen zich kunnen aanmelden voor de cursus en er zijn geen criteria waarop een school wordt geselecteerd om deel te nemen. Wanneer de kinderen voor deelname een vragenlijst moeten invullen met enkele korte vragen omtrent beweeg- en eetpatroon en de school zelf de BMI-scores van de kinderen meet, dan kan door FC Twente: Scoren in de wijk bepaald worden welke school de hoogste prioriteit heeft bij de cursus. Er zouden bijvoorbeeld criteria gesteld kunnen worden waar de vragenlijsten naast worden gelegd. Wanneer de meest geschikte school deelneemt aan de cursus, zal er ook het meeste effect worden bereikt. Een andere mogelijkheid om effect te bereiken is om de intensiteit van de cursus voor degene die het nodig hebben te verhogen. Dit zou kunnen door naast de reguliere cursus een cursus aan te bieden aan de kinderen met een hoge 'prioriteit'.

8.2 Invulling kookavond

Een belangrijk aspect bij het veranderen van het leefpatroon van kinderen zijn de ouders. [74]Het is zoals in hoofdstuk 2 genoemd belangrijk om ouders te betrekken bij de voetbalcursus. Een van de contactmomenten met de ouders is tijdens de kookavond. De kookavond is daarom ook een erg goed onderdeel in de cursus, echter zou de kookavond beter benut kunnen worden.

Tijdens de kookavond werd er zowel aan de kinderen als aan de ouders niet uitgelegd wat er gezond was aan de maaltijd die bereid was. Wanneer men beoogd ouders gezonder te laten koken, dan is het naar mijn mening zaak de ouders uit te leggen hoe ze dit moeten gaan doen. Wanneer er dan een maaltijd voorgeschoteld wordt die 'gezond' is, dan moet aan de ouders ook uitgelegd worden

[74] (Waardenburg & Boer, 2006, p. 11)

waarom die maaltijd dan gezond is. Wanneer de ouders begrijpen wat er gezond aan is, wordt het voor hen ook makkelijker uitvoerbaar.

Wat ook opviel is dat de uitvoerders van Scoren in de wijk tijdens het eten aan een aparte tafel gingen zitten. Dit zou juist een geschikt moment kunnen zijn om met ouders in contact te komen en ze zo nodig iets te kunnen vertellen over 'gezond' eten en bewegen.

Tot slot lijkt het mij belangrijk dat ouders betrokken worden in gesprekken. Tijdens de kookavond zijn de ouders niet aan het woord geweest. Slechts de kinderen werden betrokken in het praatje van de diëtiste. Ouders waren met elkaar in gesprek en luisterde niet naar wat er tijdens het spel dat met de kinderen werd gespeeld, gezegd werd. Ik zou aanbevelen om terwijl dat er door de kinderen gekookt wordt, door de diëtiste een praatje te laten houden aan de ouders. Zo kan er gediscussieerd worden door ouders met de diëtiste en tussen ouders onderling. Ook kunnen er ervaringen en tips worden uitgewisseld. De boodschap van de diëtiste aan 'alleen' de ouders/verzorgers zal beter overkomen wanneer deze ook 'echt' aan hen gericht is.

Een ander aspect om ouders erbij meer bij te betrekken en 'meer' effect bij de kinderen te bereiken is om de ouders deel te laten nemen aan de cursus Scoren met gezondheid. Vanuit de uitvoerders werd al aangegeven dat hier naar gekeken zou worden voor volgende cursussen. [75]

8.3 Het onderzoek

Aangezien een effect op het gebied van leefpatroon pas te zien is na een lange tijd, en niet na 8 weken, is het aan te bevelen om de nameting nogmaals te verrichten een jaar na de voetbalcursus. De mailadressen van de kinderen zijn bekend, dus er is een mogelijkheid om over een jaar nogmaals een vragenlijst rond te sturen. Echter, de respons bij de digitale meting was zo laag dat er aanbevolen kan worden om bij een eventueel vervolg onderzoek geen gebruik te maken van digitale vragenlijsten, maar papieren. De vragenlijsten zouden in de klas afgenomen kunnen worden en zo zal je uiteindelijk veel meer data hebben. Het kost meer werk voor de onderzoeker, maar het onderzoek zelf wordt er betrouwbaarder op.

Ook kan de vraag gesteld worden of er überhaupt wel effect te behalen valt bij een 8 weken durende cursus. Er zou gekeken moeten worden naar de tijd waarop de experimentele prikkel volgehouden wordt. Het zou dus aan te bevelen zijn om aan de hand van literatuuronderzoek en met de hulp van ervaringsdeskundigen de 'ideale' lengte van de voetbalcursus te bepalen.

[75] (Veurink & Dekker, 2010)

Literatuur

Brabantse Jeugdmonitor . (2004). *Brabantse Jeugdmonitor.* 's-Hertogenbosch: GGD Hart voor Brabant.

Bressers, J., Hoogerwerf, A., & Hoogerwerf, H. (1995). *Beleidsevaluatie.* Alphen aan den Rijn: Samson H.D. Tjeenk Willink.

Bruil, J., Hosli, E., Dijkstra, N., Renders, C., Frederiks, M., & Verloove-Vanhorick, S. (2002). Overgewicht op de kinderleeftijd: een groeiend probleem in de jeugdgezondheidszorg. *Tijdschrift voor de jeugdgezondheidszorg* , 34, 95-99.

Dost, H. (2010, Mei 21). Scoren in de wijk, voetbalcursussen. (S. Schwarte, & W. Westerveld, Interviewers)

Gezondheidsraad. (2003). *Overgewicht en obesitas.* Den Haag: Gezondheidsraad.

Grijpstra, F. (2007). *). Aanpassingen voor de event history calandar (EHC) voor Nederlandse adolescenten en bepalingen van de betrouwbaarheid en validiteit.* Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

Hirasing, R. e. (2001). Toegenomen prevalentie van overgewicht en obesitas bij Nederlandse kinderen en signalering daarvan aan de hand van internationale normen en nieuwe referentiediagrammen. *Nederlands Tijdschrift Geneeskunde* , 145, 1303-1308.

Huizingh, E. (2006). De gepaarde t-toets. In E. Huizingh, *SPSS 14.0 voor Windows en Data Entry* (p. 259). Den Haag: Sdu Uitgevers.

Jellesma, G. (2008, Januari 28). *OneToMarket.* Opgeroepen op Augsutus 4, 2010, van Web analytics en statistische significantie: http://www.onetomarket.nl/online-marketing/web-analytics/web-analytics-en-statistische-significantie.html

Kroes, D. (2010, Mei 31). Scoren in de wijk, voetbalcursussen. (S. Schwarte, & W. Westerveld, Interviewers)

Menzis. (2005). *Sponsoring*. Opgeroepen op April 11, 2010, van Scoren in de wijk: http://www.menzis.nl/web/Corporate/Sponsoring/Sport/BetaaldVoetbal/ScorenInDeWijk.htm

Miller, R., & Howell, G. (2005). A Test Of The Theory Of Planned Behavior In Underage Lottery Gambling. Sydney: University of Sydney.

Pawson, R., & Tilley, N. (1998). Caring Cummunities, Paradigm Polemics, Design Debates. *Evaluation* .

RIVM. (2010, Juni 17). *Overgewicht*. Opgeroepen op Juni 30, 2010, van Jeugd Gezondheid: http://www.rivm.nl/jeugdgezondheid/onderwerpen/beleidsthemas/Overgewicht/

Schapink, E. (2008). *Evaluatie voetbalcursus FC Twente, Scoren in deWijk.* Enschede: Universiteit Twente.

Scoren in de wijk. (2005). *Scoren in de wijk, een sportieve samenwerking op het maatschappelijk veld*. Opgeroepen op April 11, 2010, van Scoren in de Wijk: www.scorenindewijk.nl

Stichting FC Twente, Scoren in de wijk. (2009). *Voetbalcursus voor de jeugd: bevordering gezonde leefstijl.* Hengelo: Stichting FC Twente, Scoren in de wijk.

Swanborn, P. (1999). *Evalueren.* Amsterdam: Boom.

University of Bradford. (sd). *What is scoping?* Opgeroepen op Juli 1, 2010, van http://www.brad.ac.uk/staff/pghopkin/scope.html

Veurink, A., & Dekker, A. (2010, Mei 17). Scoren in de wijk, voetbalcursussen. (S. Schwarte, & W. Westerveld, Interviewers)

Vlist, A. v., Bunte, F., & Galen, M. (2007). *Beleidsevaluatie Ex-post.* Den Haag: LEI.

Voedingscentrum. (2008, Juli 8). *De warme maaltijd*. Opgeroepen op Augsutus 4, 2010, van Voedingscentrum, eerlijk over eten: http://www.voedingscentrum.nl/nl/eten-gezondheid/gezond-eten/maaltijdmomenten/de-warme-maaltijd.aspx?highlight=avondeten

Voedingscentrum. (2009, Mei 7). *Extra's*. Opgeroepen op Augustus 4, 2010, van Voedingscentrum, eerlijk over eten: http://www.voedingscentrum.nl/nl/eten-gezondheid/gezond-eten/overige-productgroepen/extra.aspx

Voedingscentrum. (2008, Juni 11). *Lunch*. Opgeroepen op Augsutus 4, 2010, van Voedingscentrum, eerlijk over eten: http://www.voedingscentrum.nl/nl/eten-gezondheid/zwangerschap-en-kind/vanaf-1-jaar/lunch.aspx?highlight=lunch

Voedingscentrum. (2008, Oktober 27). *Ontbij is belangrijk*. Opgeroepen op Augustus 4, 2010, van Voedingscentrum, eerlijk over eten: http://www.voedingscentrum.nl/nl/voedingscentrum/nieuws/ontbijt-is-belangrijk.aspx?highlight=ontbijt

Vries, H. d., Dijkstra, M., & Kuhlman, P. (1988). Self-efficacy: the third factor besides attitude and subjective norm as predictor of behavioural intentions. *Health education research 3, nr. 3* , 273-282.

Waardenburg, T. v., & Boer, E. d. (2006). *Evaluatie:' Eten + gymmen = Gewicht dimmen!'.* 's-Hertogenbosch: GGD Hart voor Brabant.

Bijlage 1: Enquêtes

Vragenlijst deelnemers

Je doet samen met je klasgenoten mee aan de voetbalcursus van FC Twente. Het is belangrijk om meer te weten over je manier van leven. Daarom stellen we een paar vragen, bijvoorbeeld over wat je de afgelopen dagen hebt gegeten en gedrongen.

Aan het einde van de week en aan het einde van de cursus zullen we je die vragen nog een keer stellen.

Als je alle vier de vragenlijsten invult, dan krijg je van FC Twente een leuk cadeautje. En verder verloten we onder de kinderen die alle vier vragenlijsten hebben ingevuld ook 2 kaartjes voor de eerste thuiswedstrijd van FC Twente in de nieuwe competitie.

1. Wat is je voornaam en je achternaam?

   Voornaam: …….

   Achternaam: …….

2. Ik ben een …
   - ☐ Jongen
   - ☐ Meisje

Eerst willen we je wat vragen stellen over gisteren.

3. Wat voor dag was het gisteren?
   - ☐ Maandag
   - ☐ Dinsdag
   - ☐ Woensdag
   - ☐ Donderdag
   - ☐ Vrijdag
   - ☐ Zaterdag
   - ☐ Zondag

4. Hoe laat ben je gisteren opgestaan?

   Tijd opstaan:

5. Heb je gisteren nadat je opstond je jezelf gedoucht of heb je jezelf gewassen?
   - ☐ Nee
   - ☐ Ja, gedoucht
   - ☐ Ja, gewassen

Enkele vragen over wat je gisteren hebt gegeten voordat je naar school ging

6. Heb je bij gisteren voor je naar school ging een of meer van de onderstaande dingen gegeten:
   Als je meer dan een van deze dingen hebt gegeten voor je naar school ging, kruis dan meer vakjes aan.

   - ☐ Nee
   - ☐ Wit brood
   - ☐ Bruin brood
   - ☐ Beschuit
   - ☐ Knäckebröd

7. Heb je bij gisteren voor je naar school ging een of meer van de onderstaande dingen gegeten:
   Als je meer dan een van deze dingen hebt gegeten voor je naar school ging, kruis dan meer vakjes aan.

   - ☐ Nee
   - ☐ Yoghurt of Kwark
   - ☐ Vla
   - ☐ Fruit (appel, sinaasappel, mandarijn)
   - ☐ Komkommer, tomaat of wortel

8. Heb je bij gisteren voor je naar school ging een of meer vn de onderstaande dingen gedronken:
   Als je meer dan een van deze dingen hebt gegeten voor je naar school ging, kruis dan meer vakjes aan.

   - ☐ Water
   - ☐ Melk of karnemelk
   - ☐ Sinaasappelsap
   - ☐ Ander vruchtensap
   - ☐ Frisdrank

Gisteren op school en tussen de middag

9. Hoe ben je gisteren naar school gegaan?
   - ☐ Met de auto
   - ☐ Met de bus
   - ☐ Op de fiets
   - ☐ Lopend

10. Heb je gisteren op school of tussen de middag iets gegeten of gedronken?
    - ☐ Ja
    - ☐ Nee

11. Zo ja, wat was het?
    Schrijf alleen trefwoorden op, zoals brood, yoghurt,…

12. Heb je bij gisteren op school of tussen de middag een of meer van de onderstaande dingen gegeten:
    Als je meer dan een van deze dingen hebt gegeten voor je naar school ging, kruis dan meer vakjes aan.

    - ☐ Nee
    - ☐ Wit brood
    - ☐ Bruin brood
    - ☐ Beschuit
    - ☐ Knäckebröd

13. Heb je bij gisteren op school of tussen de middag een of meer van de onderstaande dingen gegeten:
    Als je meer dan een van deze dingen hebt gegeten voor je naar school ging, kruis dan meer vakjes aan.

    - ☐ Nee
    - ☐ Yoghurt of Kwark
    - ☐ Vla
    - ☐ Fruit (appel, sinaasappel, mandarijn)
    - ☐ Komkommer, tomaat, groene sla, wortel
    - ☐ Groentesoep
    - ☐ Gekookte groente

14. Heb je bij gisteren op school ofn tussen de middag een of meer van de onderstaande dingen gedronken:
    Als je meer dan een van deze dingen hebt gegeten voor je naar school ging, kruis dan meer vakjes aan.

    - ☐ Nee
    - ☐ Water
    - ☐ Melk of karnemelk
    - ☐ Sinaasappelsap
    - ☐ Ander vruchtensap
    - ☐ Frisdrank

Gisteren na schooltijd, avondeten en avond

15. Hoe ben je gisteren na school naar huis gegaan?
    - ☐ Met de auto
    - ☐ Met de bus
    - ☐ Op de fiets
    - ☐ Lopend

16. Heb je gistermiddag na schooltijd iets gegeten of gedronken?
☐ Ja

☐ Nee

17. Wat heb je gisteren als avondeten gegeten?
(schrijf alleen trefwoorden op)

18. Wat heb je gisteren na het avondeten gegeten?
(schrijf alleen trefwoorden op)

19. Heb je bij gisteren na schooltijd, bij het avondeten of daarna een of meer van de onderstaande dingen gegeten:
Als je meer dan een van deze dingen hebt gegeten voor je naar school ging, kruis dan meer vakjes aan.

    ☐ Nee
    ☐ Wit brood
    ☐ Bruin brood
    ☐ Beschuit
    ☐ Knäckebröd

20. Heb je bij gisteren na schooltijd, bij het avondeten of daarna een of meer van de onderstaande dingen gegeten:
Als je meer dan een van deze dingen hebt gegeten voor je naar school ging, kruis dan meer vakjes aan.

    ☐ Nee
    ☐ Yoghurt of Kwark
    ☐ Vla
    ☐ Fruit (appel, sinaasappel, mandarijn)
    ☐ Komkommer, tomaat, groene sla, wortel
    ☐ Groentesoep
    ☐ Gekookte groente

21. Heb je bij gisteren na schooltijd, bij het avondeten of daarna een of meer van de onderstaande dingen gedronken:
Als je meer dan een van deze dingen hebt gegeten voor je naar school ging, kruis dan meer vakjes aan.

    ☐ Nee
    ☐ Water
    ☐ Melk of karnemelk
    ☐ Sinaasappelsap
    ☐ Ander vruchtensap

- ☐ Frisdrank

22. Hoeveel snacks (snoep, chocola, chips, ijsjes) heb je gisteren alles bij elkaar gegeten?
    - ☐ 0 snacks
    - ☐ 1 snack
    - ☐ 2 snacks
    - ☐ 3 snacks
    - ☐ 4 of meer snacks

23. Hoe vaak heb je gisteren je tanden gepoetst?
    - ☐ Na het ontbijt
    - ☐ Na het middageten
    - ☐ Na het avondeten
    - ☐ Voor het slapen gaan

24. Hoe laat ging je gisteren naar bed?
    - ☐ Voor 9 uur 's-avonds
    - ☐ Tussen 9 – 10 uur
    - ☐ Tussen 10 – 11 uur
    - ☐ Tussen 11 – 12 uur
    - ☐ Na 12 uur

Nu nog wat vragen over je vrije tijd

25. Hoeveel uur heb je gisteren televisie of video gekeken?
    - ☐ Hemaal niet
    - ☐ Minder dan een uur
    - ☐ Ongeveer 1 uur
    - ☐ Ongeveer 2 uur
    - ☐ Ongeveer 3 uur
    - ☐ Ongeveer 4 uur
    - ☐ Ongeveer 5 uur
    - ☐ Ongeveer 6 uur
    - ☐ Ongeveer 7 of meer uur

26. Hoeveel uur heb je gisteren achter de computer gezeten?
    - ☐ Hemaal niet
    - ☐ Minder dan een uur
    - ☐ Ongeveer 1 uur

- ☐ Ongeveer 2 uur
- ☐ Ongeveer 3 uur
- ☐ Ongeveer 4 uur
- ☐ Ongeveer 5 uur
- ☐ Ongeveer 6 uur
- ☐ Ongeveer 7 of meer uur

27. Hoeveel uur heb je gisteren gesport?
    - ☐ Helemaal niet
    - ☐ Ongeveer een half uur
    - ☐ Ongeveer 1 uur
    - ☐ Ongeveer 2 uur
    - ☐ Ongeveer 3 of meer uur

28. Hoeveel uur heb je gisteren buiten gespeeld?
    - ☐ Helemaal niet
    - ☐ Ongeveer een half uur
    - ☐ Ongeveer 1 uur
    - ☐ Ongeveer 2 uur
    - ☐ Ongeveer 3 of meer uur

De vragen 3 -- 28 vragen werden bij de eerste voormeting en bij de eerste nameting ook gesteld voor eergisteren.

Slotvragen

Ben je in Nederland geboren?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

In welk land is je moeder geboren?

- ☐ Nederland
- ☐ Turkije
- ☐ Marokko
- ☐ Ander land in Europa

☐ Ander land buiten Europa

In welk land is je vader geboren?

☐ Nederland
☐ Turkije
☐ Marokko
☐ Ander land in Europa
☐ Ander land buiten Europa

Welke taal spreek je meestal thuis?

☐ Nederlands
☐ Turks
☐ Marokkaans
☐ Andere taal

Woon je bij je beide ouders?

Als je op 2 plaatsen woont mag je 2 hokjes aankruisen)

☐ Bij mijn moeder en mijn vader

☐ Alleen bij mijn moeder

☐ Alleen bij mijn vader

☐ Bij mijn moeder en haar nieuwe partner

☐ Bij mijn vader en zijn nieuwe partner

☐ Andere volwassenen

Werkt jouw moeder?

☐ Ja

☐ Nee

☐ Ik weet het niet

☐ Ik heb geen moeder / ik zie mijn moeder niet

Werkt jouw vader?

☐ Ja

☐ Nee

☐ Ik weet het niet

☐ Ik heb geen vader / ik zie mijn vader niet

Ben je lid van een sportvereniging?

☐ Nee
☐ Ja

Zo ja, welke vereniging?

Kan je goed of juist niet goed tegen je verlies?

☐ Nee, ik kan **slecht** tegen mijn verlies
☐ Ja, ik kan **goed** tegen mijn verlies

Kan je goed of juist niet goed samenwerken met iedereen uit jouw klas.

☐ Nee, ik kan **niet** goed samenwerken met iedereen
☐ Ja, ik kan **we**l goed samenwerken met iedereen

Namens FC Twente, hartelijk bedankt voor het invullen van deze vragenlijst.

Bijlage 2: SPSS-uitvoer

Scholen:

Statistics

School

N	Valid	44
	Missing	5

School

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Noorderkroon	10	20,4	22,7	22,7
	Don Boscoschool	11	22,4	25,0	47,7
	De Lipper	6	12,2	13,6	61,4
	Daltonschool Hengelo-Zuid	14	28,6	31,8	93,2
	De Kubus	3	6,1	6,8	100,0
	Total	44	89,8	100,0	
Missing	System	5	10,2		
Total		49	100,0		

Geslacht:

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
School * Geslacht	44	89,8%	5	10,2%	49	100,0%

School * Geslacht Crosstabulation

			Geslacht		
			Jongen	Meisje	Total
School	Noorderkroon	Count	5	5	10
		% within School	50,0%	50,0%	100,0%
	Don Boscoschool	Count	7	4	11
		% within School	63,6%	36,4%	100,0%
	De Lipper	Count	2	4	6
		% within School	33,3%	66,7%	100,0%
	Daltonschool Hengelo-Zuid	Count	5	9	14
		% within School	35,7%	64,3%	100,0%
	De Kubus	Count	1	2	3
		% within School	33,3%	66,7%	100,0%
Total		Count	20	24	44
		% within School	45,5%	54,5%	100,0%

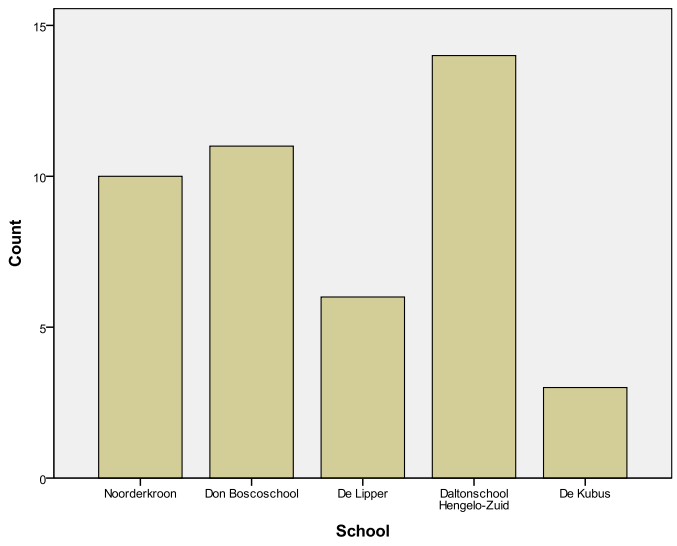

T-toetsen alle respondenten:

Paired Samples Statistics

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	Ontbijtbroodvoormeting	,0833	24	,28233	,05763
	Ontbijtbroodnameting	,0208	24	,10206	,02083
Pair 2	Ontbijtzuivelvoormeting	,5392	17	,48423	,11744
	Ontbijtzuivelnameting	,6765	17	,41862	,10153
Pair 3	Lunchbroodvoormeting	,0152	22	,07107	,01515
	Lunchbroodnameting	,0000	22	,00000	,00000
Pair 4	Lunchdrinkenvoormeting	,0000[a]	24	,00000	,00000
	Lunchdrinkennameting	,0000[a]	24	,00000	,00000
Pair 5	Snacksvoormeting	,0556	24	,16051	,03276
	Snacksnameting	,1806	24	,34021	,06944

a. The correlation and t cannot be computed because the standard error of the difference is 0.

Paired Samples Correlations

		N	Correlation	Sig.
Pair 1	Ontbijtbroodvoormeting & Ontbijtbroodnameting	24	,692	,000
Pair 2	Ontbijtzuivelvoormeting & Ontbijtzuivelnameting	17	,349	,170
Pair 3	Lunchbroodvoormeting & Lunchbroodnameting	22	.	.
Pair 5	Snacksvoormeting & Snacksnameting	24	,339	,105

Paired Samples Test

		Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference Lower	Upper			
Pair 1	Ontbijtbroodvoormeting - Ontbijtbroodnameting	,06250	,22421	,04577	-,03218	,15718	1,366	23	,185
Pair 2	Ontbijtzuivelvoormeting - Ontbijtzuivelnameting	-,13725	,51786	,12560	-,40351	,12900	-1,093	16	,291
Pair 3	Lunchbroodvoormeting - Lunchbroodnameting	,01515	,07107	,01515	-,01636	,04666	1,000	21	,329
Pair 5	Snacksvoormeting - Snacksnameting	-,12500	,32322	,06598	-,26148	,01148	-1,895	23	,071

T-toetsen van de 12 respondenten die alle vragenlijsten hebben ingevuld:

Paired Samples Statistics

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	Ontbijtbroodvoormeting	,0000[a]	12	,00000	,00000
	Ontbijtbroodnameting	,0000[a]	12	,00000	,00000
Pair 2	Ontbijtzuivelvoormeting	,5972	12	,46849	,13524
	Ontbijtzuivelnameting	,6944	12	,43712	,12619
Pair 3	Lunchbroodvoormeting	,0000[a]	12	,00000	,00000
	Lunchbroodnameting	,0000[a]	12	,00000	,00000
Pair 4	Lunchdrinkenvoormeting	,0000[a]	12	,00000	,00000
	Lunchdrinkennameting	,0000[a]	12	,00000	,00000
Pair 5	Snacksvoormeting	,0000	12	,00000	,00000
	Snacksnameting	,1111	12	,16412	,04738

a. The correlation and t cannot be computed because the standard error of the difference is 0.

Paired Samples Correlations

		N	Correlation	Sig.
Pair 2	Ontbijtzuivelvoormeting & Ontbijtzuivelnameting	12	,306	,333
Pair 5	Snacksvoormeting & Snacksnameting	12	.	.

Paired Samples Test

		Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference Lower	Upper			
Pair 2	Ontbijtzuivelvoormeting - Ontbijtzuivelnameting	-,09722	,53399	,15415	-,43650	,24206	-,631	11	,541
Pair 5	Snacksvoormeting - Snacksnameting	-,11111	,16412	,04738	-,21539	-,00683	-2,345	11	,039

Bijlage 3: BMI-scores

Vockerschool, 20 april 2010 – 1 juni 2010

Nr.	Naam	Lengte	Gewicht	BMI	Lengte	Gewicht	BMI
1		150	41.9	19	151	44.4	19
2		149.5	41.9	19	152.2	42.1	18
3		164	68.9	26	164.6	68.1	25
4		161.5	50.2	19	162	50.8	19
5		162	41.5	16	162.6	42.1	16
6		155	42	17	156	42.4	17
7		150	35.4	16	152	37.5	17
8		150.5	38.2	17	151.5	38.7	17
9		156.1	40.6	17	157	44.1	18
10		162.5	40.6	16	162.6	42.8	16
11		154.8	38.8	16	155.3	40.8	17
12		170	52.4	18	170	54	19
13		169	45	16	169.5	44	15
14		152	51	22	153.5	50.6	21
15		156.4	45.7	19	157.4	45.5	18
16		146	34	16	146.5	36.2	17
17		153.8	35.4	15	154.5	37.5	16
18		149.4	37.1	17	150.4	37.9	17
19		163.2	47.6	18	164.8	48.5	18
20		158	59.9	24	159	63.1	25
21		168.5	62.3	22	169	62.6	22
22		152	46.5	20	153	51	22
23		152.5	40.2	17	152	41.2	18
24		150.5	46.1	21	152	45.7	20
25		155.5	37.7	16	155.6	37.2	15
26		156.3	47	19	156.5	45.4	19
27		154.8	62.7	26.5	155.5	65.3	27
28		155.5	51.5	21	156.5	51.4	21

Normaal

Te zwaar

Overgewicht

Don Bosco school, 20 april 2010 – 1 juni 2010

Nr.	Naam	Lengte	Gewicht	BMI	Lengte	Gewicht	BMI
1		150.8	38.2	17	151,1	37.6	16
2		161.7	48.9	19	162.6	48.7	18
3		156	38.5	16	156.9	38.5	16
4		157.3	50.2	20	157.5	51.7	21
5		168	71.2	25	169.6	70.6	24
6		156.3	47.5	19	156.8	47.1	19
7		158.3	45.4	18	159.6	45.6	18
8		152.4	39.6	17	153.4	39.7	17
9		151.4	36.8	16	152.1	37.4	16
10		149.6	36.8	16	150.2	38.1	17
11		148.7	33	15	150	33.4	15
12		158.4	46.4	18	159.7	46	18
13		154.8	45	19	157.5	44.4	18
14		165.5	47.3	17	166.6	47.5	17
15		152.1	51.5	22	153.3	52.1	22
16		158.3	60.5	24	158.4	61.6	25
17		165.4	50.7	18	166.7	52	19
18		139.4	40.2	21			
19		153	48	21	153.5	49.2	21
20		155.3	53.4	22	155.6	51.6	21
21		164.7	46.9	17	165.6	46.7	17

Normaal

Te zwaar

Overgewicht

Bijlage 4: SPSS-uitvoer BMI-scores

Paired Samples Statistics

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	BMIVOORMETING	18,7679	28	3,08366	,58276
	BMINAMETING	18,8929	28	3,04703	,57583

Paired Samples Correlations

		N	Correlation	Sig.
Pair 1	BMIVOORMETING & BMINAMETING	28	,963	,000

Paired Samples Test

		Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
					Lower	Upper			
Pair 1	BMIVOORMETING - BMINAMETING	-,12500	,83472	,15775	-,44867	,19867	-,792	27	,435

Don Bosco School:

Paired Samples Statistics

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	DONBOSCOVOORMETING	18,8000	20	2,76444	,61815
	DONBOSCONAMETING	18,7500	20	2,75060	,61505

Paired Samples Correlations

		N	Correlation	Sig.
Pair 1	DONBOSCOVOORMETING & DONBOSCONAMETING	20	,969	,000

Paired Samples Test

		Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference Lower	Upper			
Pair 1	DONBOSCOVOORMETING - DONBOSCONAMETING	,05000	,68633	,15347	-,27121	,37121	,326	19	,748

Vockerschool:

Paired Samples Statistics

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	VOCKERVOORMETING	18,7679	28	3,08366	,58276
	VOCKERNAMETING	18,8929	28	3,04703	,57583

Paired Samples Correlations

		N	Correlation	Sig.
Pair 1	VOCKERVOORMETING & VOCKERNAMETING	28	,963	,000

Paired Samples Test

		Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference Lower	Upper			
Pair 1	VOCKERVOORMETING - VOCKERNAMETING	-,12500	,83472	,15775	-,44867	,19867	-,792	27	,435